

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA
ŠOLSTVO IN ŠPORT

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

Projekt **ESS - Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011**

Aktivnost: **Evalvacija in prenova javno veljavnih programov za razvoj pismenosti, programa PUM in programa Računalniška pismenost za odrasle**

Aktivnost: **Evalvacija in prenova programa usposabljanja za strokovne delavce**

EVALVACIJA JAVNO VELJAVNEGA PROGRAMA

Usposabljanje za življenjsko uspešnost
(UŽU) in
Temeljno usposabljanje za učitelje v programih UŽU

POVZETEK ZAKLJUČNEGA POROČILA

Ljubljana, 2010

Projekt financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete »Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja« in prednostne usmeritve »Izboljševanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.«

Naslov projekta: Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011

Naročnik: Ministrstvo za šolstvo in šport

Financer: Ministrstvo za šolstvo in šport in Evropski socialni sklad

Izvajalec: Andragoški center Slovenije

Vodja projekta: Metka Svetina

Koordinatorica podprojekta Razvoj pismenosti: mag. Estera Možina

Vodja aktivnosti Evalvacija JV programov in programov usposabljanja strokovnih delavcev: dr. Petra Javrh

Strokovni sodelavci ACS pri pripravi Evalvacijske študije javno veljavnih programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost: mag. Estera Možina, dr. Petra Javrh, Manuel Kuran, Katja Vrbajnsčak, Petra Šmalcelj, dr. Marko Radovan

Zunanji strokovni sodelavec pri pripravi Evalvacijske študije javno veljavnih programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost in temeljnega usposabljanja za učitelje: mag. Dušan Jamšek

Metodolog: dr. Valentin Bucik

Administrativno tehnična podpora: Kristjan Zemljič, Olga Varl, Katarina Šešet

V Ljubljani: decembra 2010

KAZALO VSEBINE

1. NAMEN IN PREDMET EVALVACIJSKE ŠTUDIJE PROGRAMOV UŽU	4
2. KRATEK ORIS PREDMETA EVALVACIJE	4
Programi Usposabljanja za življenjsko uspešnost (UŽU).....	4
Most do izobrazbe (UŽU-MI)	5
Beremo in pišemo skupaj (UŽU-BIPS)	5
Izzivi podeželja (UŽU-IP)	6
Moje delovno mesto (UŽU-MDM)	7
Moj korak (UŽU-MK)	8
Programi temeljnega usposabljanja učiteljev UŽU	9
3. POVZETEK EVALVACIJSKEGA NAČRTA	13
4. KRATEK OPIS IZVEDBE EVALVACIJE	14
Priprava in izvedba kvantitativnega zajema podatkov	14
Priprava in izvedba kvalitativnega zajema podatkov	14
5. POVZETKI UGOTOVITEV EVALVACIJSKE ŠTUDIJE UŽU	16
Most do izobrazbe (UŽU-MI).....	16
Beremo in pišemo skupaj (UŽU BIPS)	21
Izzivi podeželja (UŽU-IP).....	26
Moje delovno mesto (UŽU-MDM)	30
Moj korak (UŽU-MK)	36

1. NAMEN IN PREDMET EVALVACIJSKE ŠTUDIJE PROGRAMOV UŽU

V okviru projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011 je potekala Evalvacija javno veljavnih programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost (UŽU) in programov temeljnega usposabljanja za učitelje v programih UŽU. Namen evalvacije je bila strokovna in znanstvena presoja doseganja ciljev in učinkov programov UŽU na nacionalni ravni, ugotovitve in predlogi so del strokovnih podlag za prenovo petih javno veljavnih programov UŽU in petih programov temeljnega usposabljanja za učiteljev v programih UŽU.

Nacionalna evalvacija je potekala v skladu z načrtom projekta in v skladu z metodološkimi izhodišči evalvacije, ki so obsegala: temeljna izhodišča, opredelitev ciljev in vsebinskih področij evalvacije, raziskovalni model z raziskovalnimi vprašanji in instrumenti za zbiranje podatkov ter predvidene metode obdelave podatkov, časovni načrt izvedbe in predvidene rezultate, obdelavo in analizo podatkov.

Predmet evalvacijske študije so programi Usposabljanja za življenjsko uspešnost (UŽU) in temeljno usposabljanje za učitelje v programih UŽU (TU UŽU). Naročnik projekta je Sektor za izobraževanje odraslih pri Ministrstvu za šolstvo in šport.

2. KRATEK ORIS PREDMETA EVALVACIJE

Programi Usposabljanja za življenjsko uspešnost (UŽU)

Izobraževalni programi UŽU (usposabljanje za življenjsko uspešnost) so javno veljavni in splošno izobraževalni programi namenjeni zviševanju ravni pismenosti odraslih. V programe se vključujejo manj izobraženi odrasli, za katere je nacionalna raziskava pismenosti (IALS – International Adult Literacy Survey, 1998) pokazala, da so zaradi izobrazbenih primanjkljajev in posledično primanjkljajev v temeljnih znanjih in zmožnostih, najbolj ranljivi. Skupaj je bilo sicer razvitih 8 programov, predmet te evalvacije pa je 5 naslednjih javno veljavnih izobraževalnih programov:

- UŽU Most do izobrazbe (UŽU MI)
- UŽU Izzivi podeželja (UŽU IP)
- UŽU Jaz in moje delovno mesto (UŽU MDM)
- UŽU Moj korak (UŽU MK)
- UŽU Beremo in pišemo skupaj (UŽU BIPS).

Most do izobrazbe (UŽU-MI)

Ime izobraževalnega programa je Program usposabljanja za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe, krajše UŽU-MI. Most do izobrazbe je 120-urni javno veljavni in splošno izobraževalni program namenjen odraslim, ki so že vključeni, ali se šele nameravajo vključiti v nadaljnje formalno izobraževanje. V procesu izobraževanja so temeljne spretnosti, povezane s pismenostjo, ključnega pomena za ustvarjanje vsebin in za izkazovanje pridobljenega znanja, navsezadnje pa tudi za uspešnost na zahtevnejšem delovnem mestu. Posebna pozornost v programu UŽU-MI je posvečena spoznavanju učnih metod, kar udeležencem omogoča lažje in učinkovitejše obvladovanje učne snovi pri nadaljevanju šolanja.

Program ciljno skupino odraslih opredeljuje kot «...manj izobraženi odrasli, ki so se šolali deset let ali manj in želijo nadaljevati šolanje ali se že izobražujejo». Pri odraslih z manj kot 10 let šolanja lahko pričakujemo praviloma slabši gmotni položaj, neugodne psihosocialne učinke izključenosti iz delovnega okolja (depresivnost), pomanjkljivo obveščenost o možnostih za izobraževanje in zaposlovanje ter obremenjenost z delovnimi in družinskimi obveznostmi in pomanjkanje prostega časa. V programu se praviloma vključujejo posamezniki z naslednjim osebnostno-psihološkim profilom: manjša motiviranost za izobraževanje (šibka splošna poučenost, slabe izkušnje s šolanjem), pomanjkljive spretnosti v komunikaciji, iskanju in izbiri informacij in na splošno pri dejavnem vključevanju v širšo družbeno skupnost, pomanjkljivo poznavanje učnih tehnik.

Cilj programa je omogočiti, da bi posamezniki, ki se vključujejo v nadaljnje formalno strokovno izobraževanje obnovili ali pridobili temeljno znanje in spretnosti, ki jim omogoča lažje obvladovanje nove učne snovi. Ti cilji zajemajo pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, socialnih spretnosti, usposabljanje za vseživljenjsko učenje in aktivno državljanstvo.

Evalvirali smo tudi poseben program usposabljanja učiteljev za program UŽU-MI. Kadrovske pogoje za učitelje v programu UŽU-MI določa Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v izobraževalnih programih za odrasle UŽU-MI. V skladu s pravilnikom je lahko učitelj:

- kdor je končal univerzitetni študijski program družboslovne smeri in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost - Most do izobrazbe.
- kdor je končal univerzitetni študijski program in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost - Most do izobrazbe.
- Kdor ima izobrazbo, pridobljeno po podiplomskih študijskih programih za pridobitev specializacije, magisterija oziroma doktorata znanosti.

Beremo in pišemo skupaj (UŽU-BIPS)

Ime izobraževalnega programa je Program usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj. UŽU BIPS je 50-urni program družinske pismenosti namenjen manj izobraženim staršem, ki imajo otroke v nižjih razredih osnovne šole (prvo triletnje devetletke), v programu pa ob starših dejavno sodelujejo tudi otroci. Starši so motivirani za pomoč svojim otrokom pri delu v šoli, a mnogokrat ne vedo kako, posredi je lahko pomanjkljivo obvladovanje šolskih spretnosti in učnih metod/tehnik, pomanjkljiva splošna poučenost in zastarelo znanje, obremenjenost z delovnimi in družinskimi obveznostmi in pomanjkanje prostega časa.

Cilj programa je razvijanje temeljnih spretnosti na ravni, ki ustreza potrebam staršev v vsakdanjem življenju družine in za pomoč otroku pri opismenjevanju. Področja, na katerih se krepijo znanja in spretnosti so: temeljno znanje in spretnosti (branje, pisanje računanje, govorno sporazumevanje, družinsko učenje), socialne spretnosti, vseživljenjsko učenje in aktivno državljanstvo.

Program temelji na spoznanjih nacionalne raziskave pismenosti odraslih, ki je posebej izpostavila pomen pismenosti v družini. Družinska pismenost predstavlja raznovrstne dejavnosti in dogodke, ki potekajo med družinskimi člani in so povezani s pismenostjo v najširšem pomenu besede. Sodobne raziskave pripisujejo zgodnjim spodbudam za branje in pisanje v predšolskem obdobju, ki poteka v krogu družine, zelo velik pomen, saj jih tesno povezujejo z večjo uspešnostjo otrok v šoli. Podatki iz nacionalne raziskave pismenosti odraslih za Slovenijo (1998) so pokazali, da je pismenost posameznika tesno povezana tudi z izobrazbo staršev. S programom BIPS želimo premostiti začarani krog medgeneracijskega prenosa pismenosti s tem, da spodbujamo manj izobražene starše k lastnemu učenju.

Evalvirali smo tudi poseben program usposabljanja učiteljev za program UŽU-BIPS. Kadrovske pogoje za učitelje v programu BIPS določa Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v izobraževalnih programih za odrasle UŽU BIPS. V skladu s pravilnikom je učitelj lahko:

- kdor je končal univerzitetni študijski program družboslovne smeri in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj.
- kdor je končal univerzitetni študijski program in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost - Beremo in pišemo skupaj.
- kdor ima izobrazbo, pridobljeno po podiplomskih študijskih programih za pridobitev specializacije, magisterija oziroma doktorata znanosti.

Izzivi podeželja (UŽU-IP)

Ime izobraževalnega programa je Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Izzivi podeželja. Program UŽU-IP je 120-urni javno veljavni splošno izobraževalni program, namenjen manj izobraženim prebivalcem podeželja. Spodbuja jih k pridobivanju temeljnih znanj in spretnosti, s katerimi bodo lažje prepoznavali in vrednotili lastne potenciale ter možnost, ki jih omogoča podeželsko okolje za izboljšanje svojega ekonomskega in socialnega položaja. Program odrasle spodbuja k pridobivanju novih znanj za izvajanje dejavnosti na podeželju (bodisi v povezavi z osnovno ali dopolnilno dejavnostjo na kmetiji).

Ciljno skupino predstavljajo manj izobraženi odrasli (z deset ali manj let šolanja), pretežno prebivalci podeželja, ki so motivirani za pridobitev temeljnih spretnosti in novih znanj, da bi si tako izboljšali svoj ekonomski in socialni položaj na podeželju ter možnosti za izvajanje dejavnosti na podeželju (osebno dopolnilno delo ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji). Prebivalci podeželja imajo poleg nižje izobrazbe lahko tudi druge ovire za učenje in izobraževanje: imajo slabe izkušnje s predhodnim šolanjem, so manj spretni v komunikaciji v javnosti ter pri iskanju in izbiri informacij, na splošno niso dovolj ozaveščeni o pomenu ohranjanja tradicije in kulture za skladen trajnostni razvoj podeželja, počasneje se prilagajajo hitrim spremembam, neustrezno ocenjujejo gospodarskih možnosti in priložnosti v okolju za različne dejavnosti, ki jih ponuja podeželje, ustrežno ne prepoznavajo lastnih potencialov, znanja in kompetenc.

Evalvirali smo tudi poseben program usposabljanja za učitelje v programu UŽU-IP. Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v izobraževalnih programih za odrasle UŽU-IP določa kadrovske pogoje za učitelje takole: V skladu s pravilnikom je učitelj lahko:

- kdor je končal univerzitetni študijski program družboslovne smeri in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost IP.
- kdor je končal univerzitetni študijski program in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost IP.
- kdor ni končal univerzitetnega študijskega programa, pa v skladu z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 98/05 – uradno prečiščeno besedilo) izpolnjuje pogoje za učitelja v osnovni ali srednji šoli in je uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu Usposabljanje za življenjsko uspešnost IP.
- kdor ima izobrazbo, pridobljeno na podiplomskih študijskih programih za pridobitev specializacije, magisterija oziroma doktorata znanosti.

Moje delovno mesto (UŽU-MDM)

Ime programa je Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Jaz in moje delovno mesto (UŽU MDM). Program UŽU MDM je 300-urni javno veljavni splošno izobraževalni program, namenjen ciljni skupini manj izobraženih zaposlenih, ki opravljajo enostavna, manj in srednje zahtevna ter zahtevna dela. Program je prav tako namenjen zaposlenim na delovnih mestih, ki se ukinjajo zaradi spremembe tehnologije in prenosa proizvodnje na območja s cenejšo delovno silo ter zaposlenim, ki želijo pridobiti osnovnošolsko ali poklicno izobrazbo. Skupno jim je to, da imajo praviloma največ 10 let šolanja, da jih delodajalci praviloma ne spodbujajo k učenju, prav tako tudi sami niso motivirani za učenje, saj nimajo primernih informacij in priložnosti niti zaupanja v izobraževanje kot sredstvo, ki bi lahko izboljšalo njihov poklicni položaj in njihovo bodočnost. Hkrati pa so najbolj prizadeti pri uvajanju tehnoloških in drugih novosti v podjetjih. V programu se pričakujejo predvsem odrasli udeleženci, stari nad 26 let.

Splošni cilji programa so: 1. Spodbujanje razvoja temeljnih zmožnosti pri posameznikih in skupinah za kakovostno opravljanje dela oziroma izpolnjevanje zahtev in nalog na delovnem mestu, ki ga zasedajo. 2. Usposabljanje posameznikov in skupin za nenehno izboljševanje/izpopolnjevanje temeljnih zmožnosti za samostojno in dejavno opravljanje delovnih nalog ter zahtev, ki jih prinaša razvoj dela in delovnega mesta (razvoj tehnologije, organizacijske spremembe, poslovne spremembe). 3. Spodbujanje posameznikov in skupin za ustvarjalno, inovativno in odgovorno opravljanje dela ter skrb za njihov poklicni in osebni razvoj. 4. Ustvarjanje pogojev za ohranjanje in zviševanje ravni temeljnih zmožnosti na delovnem mestu. 5. Spodbujanje zaposlenih za zviševanje izobrazbene ravni. 6. Ustvarjanje pogojev za osebni razvoj.

Program UŽU Moje delovno mesto odstopa od drugih programov UŽU po dolžini in po zahtevnosti standardov znanja in zmožnosti ter po področjih, ki jih pokriva. V primerjavi z drugimi javnoveljavnimi programi UŽU je področje temeljnih zmožnosti v tem programu zastavljeno bolj specifično, saj je zaradi različnih, pogosto konfliktnih interesov, večja tudi kompleksnost problemov delovnega mesta in trga delovne sile v primerjavi z družinskim, šolskim okoljem ali podeželjem. Standardi znanja so definirani kot standardi, ki so primerljivi s standardi v formalnem šolskem izobraževanju in tudi v razvijajočem se sistemu nacionalnih poklicnih kvalifikacij.

Dosežena je enakovrednost standardov znanj v programu UŽU MDM z ustreznimi standardi v programih osnovna šola za odrasle (OŠO), program nižjega poklicnega izobraževanja (NPI) in program srednjega poklicnega izobraževanja (SPI). Odraslemu, ki bo obiskoval program in bo dosegel standarde zmožnosti, predvidene s programom, to olajša upoštevanje znanja pri vključevanju v programe poklicnega izobraževanja. Tako posamezniku program UŽU-MDM skrajša poti v programih za pridobitev izobrazbe in izboljša možnosti za uspešno končanje šolanja. Zaradi tega je ciljna skupina, ki ji je program UŽU-MDM namenjen, opredeljena veliko širše, kot pri drugih programih. Evalvirali smo tudi poseben program usposabljanja za učitelje v programu UŽU-MDM. Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v izobraževalnih programih za odrasle UŽU MDM določa, da je učitelj v programu UŽU MDM lahko:

- učitelj, ki usklajuje izobraževalno delo v skupini za odrasle, kdor je končal univerzitetni študijski program družboslovne smeri in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MDM.
- kdor je končal univerzitetni študijski program in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MDM.
- kdor ni končal univerzitetnega študijskega programa, pa v skladu z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 98/05 – uradno prečiščeno besedilo) izpolnjuje pogoje za učitelja v osnovni ali srednji šoli in je uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MDM.
- ustrezna pa je tudi izobrazba, pridobljena po podiplomskih študijskih programih za pridobitev specializacije, magisterija oziroma doktorata znanosti.

Moj korak (UŽU-MK)

Program UŽU Moj korak je 120-urni javno veljavni splošno izobraževalni program pripravljen za odrasle s posebnimi potrebami. Ciljno skupino predstavljajo osebe, ki v vsakdanjih situacijah potrebujejo pomoč za doseganje večje samostojnosti in socialne vključenosti, za bolj samostojno in bolj kakovostno življenje pa potrebujejo tudi boljše obvladanje temeljnih spretnosti. V tej ciljni skupini so zajete tudi odrasle osebe s posebnimi potrebami, ki so zaključile ali prekinile izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe. To so osebe s primanjkljaji na posameznem področju učenja, osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, dolgotrajno bolni, osebe z govornimi in jezikovnimi motnjami, gibalno ovirane osebe, ki so bile že v osnovnošolskem in srednješolskem obdobju usmerjene v posebne, zanje prilagojene programe in oblike pomoči.

Cilj programa je obnavljanje in pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, kar bi udeležencem omogočalo lažje obvladovanje situacij v vsakdanjem življenju, večjo samostojnost in odgovornost v življenju, vključevanje v različne družbene dejavnosti in dvig samozavesti ter dvig kakovosti življenja. Ti cilji se uresničujejo s pridobivanjem temeljnega znanja in spretnosti, socialnih spretnosti z usposabljanjem za vseživljenjsko učenje in aktivno državljanstvo, skratka s pridobivanjem znanj za čim bolj enakovredno in optimalno vključevanje v okolje.

Evalvirali smo tudi poseben program usposabljanja za učitelje v programu UŽU-MK. Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v izobraževalnih programih za odrasle UŽU MK določa, da je učitelj v programu UŽU MK lahko:

- kdor je končal univerzitetni študijski program specialni in rehabilitacijski pedagog/defektolog in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MK.
- učitelj, ki usklajuje izobraževalno delo v skupini za odrasle, je lahko tudi, kdor je končal univerzitetni študijski program družboslovne smeri in uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MK. Ta sodeluje v učiteljskem paru v obsegu najmanj 1/3 ur z usposobljenim specialnim in rehabilitacijskim pedagogom/defektologom, ki je uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MK – za svetovalca.
- kdor ni končal univerzitetnega študijskega programa, pa v skladu z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 98/05 – uradno prečiščeno besedilo) izpolnjuje pogoje za učitelja v osnovni ali srednji šoli in je uspešno opravil program za usposabljanje učiteljev v programu UŽU MK.
- ustrezna je tudi izobrazba, pridobljena v podiplomskih študijskih programih za pridobitev specializacije, magisterija oziroma doktorata znanosti.

Namen snovalcev programa je bil namreč ta, da bi v predavateljskem tandemu zagotovili vsaj enega strokovnjaka s specialno rehabilitacijsko izobrazbo, bodisi da je usposobljen kot učitelj MK bodisi, da se vključuje kot svetovalec učiteljskemu paru, ki te izobrazbe nima. V Pravilniku so ti pogoji zapisani drugače, kot je bil predlog snovalcev, kar je povzročilo velike težave izvajalcev pri vpisu v razvid, saj teh pogojev v večini niso izpolnjevali. V pripravi je nov pravilnik.

Programi temeljnega usposabljanja učiteljev UŽU

Predmet evalvacije so poleg programov za ciljne skupine tudi programi strokovnega usposabljanja učiteljev. Gre za programe temeljnega usposabljanja učiteljev v programih UŽU, ki jih je pripravil Andragoški center Slovenije in sodijo v področje stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev v VIZ. Po sklepu Programskega sveta za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju (z dne 25. 5. 2006) pa sodijo programi temeljnega usposabljanja UŽU med programe izobraževanja v mrežah (3. člen).¹ Oblikovani so bili naslednji programi temeljnega usposabljanja za življenjsko uspešnost:

- Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe (TU MI),
- Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj (TU BIPS),
- Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Izzivi podeželja (TU IP),
- Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak (TU MK),
- Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Jaz in moje delovno mesto (TU MDM).

Programi so bili pripravljene z namenom, da učitelje usposobijo za izvajanje posameznega programa UŽU predvsem na področju razvoja pismenosti odraslih, ki jih študijski dodiplomski programi pedagoških in drugih ustreznih fakultet ne pokrivajo. S temi programi je Andragoški center Slovenije vrsto let zapolnjeval praznine na področju pedagoškega in andragoškega usposabljanja učiteljev v Sloveniji. Splošni cilji vseh programov temeljnega usposabljanja učiteljev za UŽU programe so:

¹ Pravilnik o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ, Uradni list RS, št. št. 54/2002, 123/2008, št. 44/2009; <http://predpisi.sviz.si/vzgoja%20in%20izobrazevanje/splosno/9.html>

- poznavanje značilnosti in potreb ciljne skupine posameznega programa UŽU,
- seznanitev s kurikulumom posameznega programa,
- uporaba didaktičnih andragoških metod, ki omogočajo doseganje programskih ciljev (na primer projektno učenje, metoda razprave, metoda dela z besedilom, študij primera itd.),
- spodbujanje in animiranje udeležencev za dejavno načrtovanje izobraževanja in učenja,
- spoznavanje psihološkega in družbenega ozadja bralnih, pisnih in računalniških spretnosti,
- sodelovanje pri svetovanju udeležencem za vključevanje v nadaljnje izobraževanje,
- pridobivanje moderatorskih izkušenj za vlogo učitelja in
- poznavanje elementov in zakonitosti delovanja skupinske dinamike.

Ob pogojih, ki jih določa zakonodaja za učitelje v izobraževanju odraslih (univerzitetna izobrazba, pedagoško-andragoška izobrazba in strokovni izpit), ter ob pogojih, ki jih določajo posamezni pravilniki o smeri izobrazbe učiteljev v programih UŽU² se pričakuje, da se bodo v programe temeljnega usposabljanja vključevali učitelji, ki imajo ustrezen motiv za poučevanje v programu ter uspešne izkušnje s poučevanjem, svetovanjem ali drugim izobraževalnim in/ali socialno-kulturnim delom z manj izobraženimi odraslimi. To pomeni, da so že opravljali podobno delo, bodisi poklicno ali kot prostovoljci. Po lastnostih, spretnostih in sposobnostih lahko učitelje v programih UŽU opišemo kot: odprte, razmišljujoče, empatične, komunikativne, demokratične in ustvarjalno-pragmatične ljudi, ki si prizadevajo za enakopravnost ljudi, ne glede na njihovo spolno, versko, narodno, razredno ali kakršnokoli drugo pripadnost. Učitelji v programih UŽU s svojim delom in lastnim učenjem podpirajo filozofijo in zamisel vseživljenjskega učenja v njegovem najširšem smislu – učenje vseh ljudi, v vseh življenjskih obdobjih, na vseh področjih človekovega delovanja in v najrazličnejših učnih kontekstih.

Izpolnjevanje naštetih kriterijev se ugotavlja z individualnim vodenim pogovorom (uvodni pogovor) z enim ali dvema strokovnjakoma, ki ju imenuje izvajalec programa - Andragoški center Slovenije. Pogovor poteka po pripravljem vprašalniku. Pri presojanju kandidatove ustreznosti se upoštevajo mnenje izvajalske organizacije, ki je kandidata predlagala, in tudi vse druge reference, ki jih o sebi in svojem delu lahko poda kandidat.

Temeljno usposabljanje obsega organizirani splošni del usposabljanja (90 ur), ki je enak za vse programe UŽU in organizirani posebni del ali do-usposabljanje (24 do 32 ur), ki se razlikuje od programa do programa. Od učiteljev se pričakuje tudi samostojno delo, in sicer priprava in predstavitev I. dela izvedbenega načrta, priprava II. dela izvedbenega načrta ter samostojni študij priporočene literature in gradiva.

Vsebine splošnega dela usposabljanja obsegajo Uvod v usposabljanje in usposabljanje za razvoj zmožnosti in kompetenc obsega vsebine:

- Pismenost kot družbeni kulturni pojav
- Motivacija manj izobraženih odraslih za izobraževanje
- Učenje v učnih projektih v programih UŽU
- Priprava osebne izobraževalnega načrta v UŽU
- Učenje odraslih
- Medosebni odnosi in dinamika v učni skupini
- Vloga učitelja v programih za razvoj pismenosti

² Strokovnjaki družboslovnih študijskih smeri z univerzitetno izobrazbo za učitelje- koordinatorje UŽU, ali diplomanti drugih študijskih smeri – za učitelje UŽU, izjema so pogoji za program Moj korak, ki določa še specialno rehabilitacijsko izobrazbo).

Usposabljanje za razvoj zmožnosti in kompetenc obsega:

- Uporaba IKT v programih za razvoj pismenosti odraslih
- Spodbujanje in urjenje pisnih spretnosti
- Spodbujanje in urjenje bralnih spretnosti
- Spodbujanje in urjenje računskih spretnosti
- Usposabljanje za aktivno državljanstvo
- Spodbujanje in urjenje govornih spretnost

Vsebine posebnega dela usposabljanja pa vključujejo teme, ki so povezane s posebnostmi posameznega programa in specifičnimi potrebami ciljnih skupin, s posebnostmi pri animaciji in pridobivanju ciljnih skupin, seznanjanju z omrežjem ustanov, ki je relevantno za posamezne ciljne skupine. Poseben poudarek je na doseganju ciljev programa in izhodih, ki se pričakujejo za udeležence posameznega programa in po katerih se tudi merijo učinki in uspešnost posameznega programa.

Posebni del dousposabljanja za program Izzivi podeželja obsega 24 ur organiziranega izobraževanja (seminarjev, delavnic, predstavitev praks), na katerem se učitelji seznanijo z razvojnimi izzivi slovenskega podeželja, položajem manj izobraženih odraslih prebivalcev podeželja na trgu dela, možnostmi in priložnostmi za dopolnilne in podjetniške dejavnosti na podeželju, itn. Učitelji se neposredno seznanijo s primeri dobre prakse pri izvajanju programa. V program usposabljanja so kot predavatelji vključeni predstavniki Zavoda RS za zaposlovanje, Kmetijsko gozdarske zbornice ter praktiki.

Posebni del programa dousposabljanja za izvajanje programa Moj korak prav tako obsega prav tako 24 ur organiziranega izobraževanja (seminarjev, delavnic in predstavitev praks). Učitelji spoznajo položaj odraslih s posebnimi potrebami v Sloveniji, položaj, priložnosti in učenje odraslih z motnjami v gibanju, z lažjo in zmerno duševno motnjo, gluhih in naglušnih. Pri izvedbi tega dela usposabljanja sodelujejo predstavniki Zavoda za zaposlovanje, Zavoda za gluhe in naglušne v Ljubljani, podjetja Želva iz Ljubljane in drugi.

Posebni del programa Moje delovno mesto se izvaja v obsegu 24-32 ur, vključuje teme kot so: Delovno mesto kot dejavnik razvoja pismenosti, predstavitev programa UŽU-MDM in ozadje nastajanja programa, spodbude za delodajalce v okviru APZ-ja ter predstavitev vloge zbirne mape v programu UŽU-MDM, kako predstavimo program UŽU-MDM vodstvu podjetja, kakšno izobraževanje so delodajalci pripravljene spodbujati, ugotavljanje in razvoj matematičnih zmožnosti ter ugotavljanje in razvoj zmožnosti s področja naravoslovja.

Program dousposabljanja za izvajanje programa Most do izobrazbe (v obsegu 24 ur), pripravlja učitelje na delo s ciljno skupino odraslih, ki se vključujejo v formalno izobraževanje ter z njihovimi izobraževalnimi potrebami. V ospredju so predvsem razvoj in utrjevanje bralnih in učnih strategij, spopolnjevanje manjkajočih znanj, svetovanje odraslim za izobraževanje in učenje.

Program dousposabljanja učiteljev za izvajanje programa Beremo in pišemo skupaj (v obsegu 24 ur), usposablja učitelje za delo s starši in otroci, seznanja z ustreznimi pristopi pri spodbujanju družinskih dejavnosti, povezanih s pismenostjo. Pri usposabljanju sodelujejo strokovnjaki s področja otroške in mladinske literature in knjižničarstva, psihologi in svetovalci pri zgodnjem razvoju pismenosti.

Pogoji za dokončanje temeljnega usposabljanja UŽU so:

- 80% prisotnost na organiziranem delu usposabljanja (120-132 ur),
- ugodno mnenje o sodelovanju kandidata med potekom usposabljanja,
- pozitivno ocenjen prvi del izvedbenega načrta,
- pozitivno ocenjene hospitacije učiteljev v posameznih programih
- uspešno izveden in ugodno ocenjen kratek nastop v skupini, ki se usposablja za učitelje UŽU,
- pozitivno ocenjen drugi del izvedbenega načrta.

Kandidat za učitelja UŽU se udeleži splošnega dela usposabljanja le ob prvi vključitvi v usposabljanje. Uspešno mora dokončati tudi eno izmed dousposabljanj, da si pridobi potrdilo o usposobljenosti za učitelja UŽU. Potrdila o usposobljenosti za druge programe si lahko pridobi, če dokonča dousposabljanje za te programe.

V letih od 2003 do 2009 se je na Andragoškem centru Slovenije usposabljal skupaj 158 učiteljev UŽU, večina učiteljev se je usposabljal za izvajanje več programov UŽU. Med vsemi učitelji jih je 94 usposobljenih za izvajanje programa MI, 104 za izvajanje programa BIPS, 45 za izvajanje programa IP, 40 za izvajanje programa MDM ter 32 za izvajanje programa MK.

Temeljno usposabljanje izvaja Andragoški center Slovenije ob sofinanciranju iz Ministrstva za šolstvo in šport, od leta 2005 se temeljna usposabljanja sofinancirajo iz sredstev Evropskega socialnega sklada.³

³ Izjema je usposabljanje, ki je potekalo leta 2009 in ga financiralo MŠŠ iz nacionalnih sredstev.

3. POVZETEK EVALVACIJSKEGA NAČRTA

Temeljna evalvacijska problematika je izhajala iz vsebine posameznih programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost, kjer so nazorno opredeljeni cilji izobraževalnega programa. Kot temeljni cilji programov UŽU so navedeni: pomoč manj izobraženim odraslim pri pridobivanju temeljnih spretnosti povezanih s pismenostjo (branje, pisanje, računanje), pomoč manj izobraženim odraslim pri pridobivanju socialnih spretnosti, načel vseživljenjskega učenja in aktivnega državljanstva ter učenja računalništva. Specifične vsebine programov izhajajo iz izobraževalnih potreb in interesov posamezne ciljne skupine.

Opredeljene problemske ravni evalvacije nakazujejo obseg interesnih skupin, ki smo jih kot subjekte vključili v raziskavo. Ravni evalvacije lahko opredelimo kot: širše razsežnosti pismenosti, nacionalna/sistemska raven, raven načrtovalcev politik, programska raven (in raven strokovnih delavcev, ki program izvajajo), raven udeležencev, raven izvajalske organizacije, raven lokalnega okolja in ostalih zainteresiranih skupin.

Cilj evalvacijske študije je bil ugotoviti, koliko javno veljavni programi Usposabljanja za življenjsko uspešnost UŽU zadovoljujejo potrebne v njih opredeljenih ciljnih skupin in koliko dosegajo zastavljene cilje glede na to, da so se v zadnjih letih družbene razmere in struktura ciljnih skupin hitro spreminjale. V tem smislu je evalvacijska študija javno veljavnih programov UŽU ter programa temeljnega usposabljanja učiteljev namenjena odgovoru na naslednje glavno raziskovalno vprašanje:

1. Kako javno veljavni programi UŽU v spremenjenih družbenih in gospodarskih okoliščinah zadovoljujejo potrebe ciljnih skupin, ki so jim programi namenjeni in koliko dosegajo zastavljene cilje programov?
2. Ali so programi temeljnega usposabljanja za učitelje ustrezni in ali dosegajo zastavljene cilje?

4. KRATEK OPIS IZVEDBE EVALVACIJE

Evalvacija je zajela vse izvajalce programov UŽU, ki so program izvajali od leta 2005 do 2010. Za pridobivanje podatkov o programih smo uporabili tako kvantitativne kot kvalitativne inštrumente. Za program UŽU-MI je bilo oblikovano 12 inštrumentov, za program UŽU-BIPS 10 inštrumentov, za program UŽU-IP 11 inštrumentov, za program UŽU-MDM 12 inštrumentov, za program UŽU-MK pa 10 inštrumentov.

Priprava in izvedba kvantitativnega zajema podatkov

Pri kvantitativnem delu raziskave smo pri treh programih (UŽU-IP, UŽU-MDM in UŽU-MK) opravili raziskavo v okviru temeljnega usposabljanja učiteljev decembra 2009 in januarja 2010.

Skupna spletna raziskava za vse programe UŽU je potekala na ravni direktorjev in učiteljev. V skladu s sprejetim metodološkim načrtom je bil predviden populacijski zajem vseh direktorjev oziroma ravnateljev izvajalskih ustanov, ki so verificirani za programe UŽU ter vseh učiteljev, ki program izvajajo. Raziskava z direktorji je bila izvedena maja in junija 2010, odzivnost je bila 81,8 odstotna. Za vsak program UŽU posebej je bil izpeljan populacijski zajem učiteljev. Odziv je bil zadovoljiv in je presegal 60%. Udeležence programov UŽU (razen udeležencev programa UŽU MK) smo anketirali osebno, skupaj smo jih zajeli 274 (UŽU-MI 35%, UŽU-BIPS 32%, UŽU-IP 20% in UŽU-MK).

Priprava in izvedba kvalitativnega zajema podatkov

Za vsak program so bili opravljeni tudi pol-strukturirani intervjuji z različnimi subjekti. Za program UŽU-MI je bilo opravljenih 32 intervjujev, od tega 7 z učitelji v programu UŽU-MI, 7 intervjujev z udeleženci programa UŽU-MI, 7 intervjujev z direktorji izvajalskih institucij, 3 intervjuji s predstavniki lokalne skupnosti, 2 intervjuja s snovalkami programa, 3 intervjuje z načrtovalci politik. Poleg tega je bilo v programu UŽU-MI izvedeno še eno opazovanje z udeležbo in ena fokusna skupina.

Za program UŽU-BIPS je bilo opravljenih 7 intervjujev z učitelji v programu UŽU-BIPS, 4 intervjuji z udeleženci v programu UŽU-BIPS, 8 intervjujev z direktorji izvajalskih ustanov, 1 intervju z organizatorico izobraževanja v eni od izvajalskih ustanov, 3 intervjuji s predstavniki lokalne skupnosti, 1 intervju s snovalcem programa UŽU-BIPS ter 3 intervjuji z načrtovalci politik. Skupaj je bilo opravljenih 27 pol-strukturiranih intervjujev za program UŽU-BIPS.

S kvalitativnimi intervjuji smo pridobili podatke od štirih učiteljev programa UŽU-IP, opravili smo 3 intervjuje z udeleženci in dvema direktorjema, ki izvajata program UŽU-IP. Opravljen je bil tudi intervju z eno organizatorico izobraževanja za program UŽU-IP, eno snovalko programa in trije intervjuji z načrtovalci politik ter trije z predstavniki lokalne skupnosti. Skupaj je bilo za program UŽU-IP opravljenih 17 pol-strukturiranih intervjujev.

Za program UŽU-MDM je bilo opravljen en intervju z direktorjem izvajalskih institucij, 5 intervjujev z učitelji v programu UŽU-MDM, dva intervjuja smo opravili z organizatorjem izobraževanja za program UŽU-MDM, trije predstavniki lokalnih skupnosti, eno snovalko programa in s tremi načrtovalci politik. Poleg tega je bila izvedena še ena fokusna skupina. Skupaj je bilo za program UŽU-MDM opravljenih 16 pol-strukturiranih intervjujev.

Za namen pridobivanja kvalitativnih podatkov pri programu UŽU-MK so bili opravljenih štirje intervjuji z učitelji v programu, 1 z direktorjem izvajalskih institucij, ki izvajajo program UŽU-MK, en intervju z organizatorico izobraževanja, en intervju s snovalko programa in trije intervjuji z načrtovalci politik in trije s predstavniki lokalne skupnosti; Izvedeno je bilo še eno opazovanje z udeležbo. skupaj torej 14 pol-strukturiranih intervjujev za program UŽU-MK.

Skupaj je bilo za namen evalvacijske študije programov UŽU opravljenih 106⁴ pol-strukturiranih intervjujev z različnimi subjekti. Intervjuji so bili transkribirani in obdelani po postopkih kvalitativne analize ter vključeni v ugotovitve.

⁴ Za učitelje, ki imajo licenco za več UŽU programov, smo vedno uporabili en prilagojen inštrument, ki je obsegal splošni del in specifični del, posebej namenjen določenim programom. To je razlog, da se skupno število opravljenih intervjujev, število zajetih subjektov in število inštrumentov razlikujejo.

5. POVZETKI UGOTOVITEV EVALVACIJSKE ŠTUDIJE UŽU

Splošna ocena programov glede na vse udeležene v raziskavi potrjuje kakovost programov. Na osnovi empiričnih podatkov lahko potrdimo, da so UŽU programi učinkoviti pri doseganju večine zastavljenih ciljev. Splošne demografske značilnosti v raziskavi sodelujočih udeležencev programov UŽU se večinoma skladajo s populacijskih podatkov.

Most do izobrazbe (UŽU-MI)

1. Lastnosti programa in uresničevanje zapisanih ciljev

Doseganje ciljev

Glavni cilj programa UŽU Most do izobrazbe je obnovitev in pridobitev znanj za lažje obvladovanje učne snovi, kar povečuje možnosti za uspešen zaključek šolanja. 60 odstotkov učiteljev meni, da se cilj programa »obnovitev znanj za lažje obvladovanje učne snovi UŽU-MI« zelo dobro uresničuje. V šolo se je po končanem programu MI vpisala slaba petina udeležencev. Načela programa v praksi je mogoče dejansko dobro uresničevati, saj je po mnenju učiteljev »program dobro zastavljen«, omogoča individualizacijo in svobodo pri podajanju znanja.

Vključevanje v druge programe

V druge programe, seminarje, tečaje ali krožke v ustanovi ali izven nje se je po odgovorih udeležencev po zaključenem programu UŽU-MI sodeč vključilo 40% udeležencev, kar kaže na povečanje motivacije za izobraževanje.

2. Doseganje potreb udeleženi iz opredeljene ciljne skupine

Potrebe, ki izhajajo iz demografski pogojev anketiranih udeležencev programa

V programu opredeljena ciljna skupina so manj izobraženi odrasli, ki želijo nadaljevati šolanje oziroma se že izobražujejo. Glede na dosedanje udeležence v programu UŽU-MI izvajalci lahko pričakujejo, da bo večina udeležencev povprečno stara od 20 do 40, imela končano osnovno ali poklicno šolo, ob tem, da se je po osnovni šoli izobraževala od enega do pet let. Najpogosteje bodo udeleženci imeli status brezposelne osebe, po končanem programu pa se bodo verjetno sicer vključili v še kakšen tečaj, seminar ali program v isti izvajalski organizaciji, vendar se bodo po zaključku programa le redki vpisali v šolo. Največji del udeležencev bo verjetno opravljal priložnostna dela.

Glavna pričakovanja udeležencev

Po mnenju učiteljev so pričakovanja udeležencev povezana predvsem s pomočjo pri iskanju zaposlitve oziroma s pomočjo pri vključevanju v izobraževanje, najpogostejša glavna pričakovanja udeležencev pa so dejansko kombinacija več ciljev: dokončanje šole, obnovitev znanja in novo izobraževanje. Več udeležencev, ki so sodelovali v naših poglobljenih intervjujih, je povedalo, da je bil ključen razlog, da so se programa udeležili, napotitev zavoda za zaposlovanje (udeležba v programu je bila obvezna, sicer bi jim ukinili denarno pomoč).

Ustreznost glede na potrebe udeležencev

Po ocenah učiteljev so najbolj učinkovite jedrne vsebine programa glede na potrebe udeležencev sledeča: komunikacija, IKT vsebine in medosebni odnosi. Največ učiteljev meni, da udeležencem primanjkujejo ključna temeljna znanja in spretnosti predvsem glede strategij učenja in obvladovanja IKT tehnologij. To so potrdili udeleženci sami, ki so zaradi udeležbe v programu UŽU-MI postali bolj uspešni, saj so pridobili nove spretnosti za stike z drugimi in se zdaj znajo bolje izražati ter zastopati svoje mnenje. Večina učiteljev ni zaznala posebnih potreb udeležencev, ki jih s programom UŽU-MI ne bi mogli doseči. Večini udeležencem (96%) je program UŽU-MI koristil, le 4% udeležencev, ki so sodelovali v raziskavi, je odgovorilo, da pridobljeno znanje ni uporabno pri delu oziroma iskanju nove zaposlitve.

Doseganje ciljev z izvajanjem projektne dela

S projektnim delom učitelji lahko dobro dosejajo individualne cilje udeležencev, ki s tem dobijo pozitiven odnos do dela v programu in učenja na sploh. To je pomembno predvsem zato, kadar so skupine sestavljene predvsem iz mlajših udeležencev, kjer motiviranost za delo ob vključitvi večkrat predstavlja večji problem.

Pozitivni učinki zaradi novo pridobljenih znanj

Udeleženci so pridobili naslednja konkretna manjkajoča znanja: računalniška znanja, kako najti knjige in uporaba knjižnice nasploh, kakšno je primerno obnašanje v družbi (bonton), kako se obnašati do otrok, kako obračunati dohodnino, matematična znanja (deljenje, osnovne računske operacije) in druga. Nekateri so prišli v program brez pričakovanj. Kje so jim ta znanja najbolj pomagala po zaključku programa, pa so bila mnenja udeležencev deljena glede na potrebe: del jih je potrdilo, da je znanje učinkovito kot pomoč za vključitev v delo, posamezniki so poročali, da so po zaključku programa dejansko dobili zaposlitev, del udeležencev je menil, da jim je to znanje pomagalo pri nadaljevanju izobraževanja. Nekateri so trčili na birokratske ovire.

Nepričakovani učinki

Med nepričakovanimi presenečenji so nekdanji udeleženci omenjali pozitivno izkušnjo druženja, izkustvo »učenja na zabaven način« ter možnost, da udeleženec sam »ugotovi, kaj hoče«.

Ustreznost dolžine programa

80% učiteljev je ocenila, da je dolžina programa za večino udeležencev ustrezna. Po mnenju nekaterih bi bilo potrebno uvesti kontinuirano mesečno spremljanje udeležencev, če bi želeli dolgoročne učinke glede izobraževanja - s tega vidika je program prekratek.

Manjkajoča znanja za izobraževanje

Glede dopolnitve znanj udeleženci v resnici niso veliko pričakovali, zelo pogosto o tem sploh »niso razmišljali«. Nekateri bi si želeli več izvedeti o bodoči vlogi zaposlenega in pogojih v podjetjih tako, da bi kot udeleženci UŽU-MI šli na ogled v proizvodnjo.

Osip in ovire

Največja ovira za vključitev ustrezne ciljne skupine je nepoznavanje programa, povprečni osip na skupino pa je po njihovi oceni 10-odstoten (tako ocenjuje 57% učiteljev, potrjuje 59% direktorjev izvajalskih ustanov). Najpogostejši vzrok je po opažanjih učiteljev nova zaposlitev udeleženca že med programom, največja ovira za vključitev v program za najbolj ranljive skupine pa je dejansko kombinacija različnih dejavnikov, med katerimi lahko izpostavimo pomanjkanje motivacije, negotovost in nizko samopodobo.

Usklajenost programa s potrebami različnih interesnih skupin

Oteževalni dejavnik so za udeležence pogosto pogodbe z zavodom za zaposlovanje, saj jim razumevanje pogojev, ki so v pogodbi določeni, nemalokrat dela precejšnje težave. Potrebno je zdraviti temeljne probleme udeležencev, kar zahteva svoj čas, so opozorili direktorji. Organizatorji izobraževanj v izvajalskih ustanovah so omenjali neurejene finančne pogoje in logiko ESS poročil. Med drugim so opozorili na potrebo po gradivih, ki naj bi jih pripravljali skupaj z zunanjimi predavatelji.

3. Analiza kakovosti izvedb programa in presežni učinki

Uporabnost pridobljenih znanj

Večina učiteljev (87%) ocenjuje, da pridobljeno znanje odgovarja vsakodnevnim potrebam udeležencev. Med nenačrtovanimi učinki izpostavljajo predvsem iskanje novih možnosti, zavedanje lastnih potencialov, vključevanje v druge programe in drugačen vsakdan udeležencev.

Ohranjanje stikov

Direktorji so ocenili, da udeleženci v velikem obsegu ohranjajo stike z ustanovo, v kateri se je program izvajal. Odgovori učiteljev so bili nekoliko skromnejši, saj le slaba petina (18%) učiteljev priznava, da ohranjajo stike z udeleženci programa in le 5% jih je odgovorilo, da stike ohranjajo v zelo velikem obsegu.

4. Profil učitelja

Samoocena uspešnosti učitelja

Svojo uspešnost skoraj dve tretjini učiteljev ocenjuje kot prav dobro, četrtnina kot odlično in dobra desetina kot dobro. Nobeden od učiteljev se ne ocenjuje, da bi delal slabo.

Profesionalno poslanstvo

Velika večina učiteljev (92%) potrjuje, da vidi delo v programu kot svoje profesionalno poslanstvo in izziv. Svoj glavni doprinos k delu na tem področju vidijo v pomoči udeležencem pri njihovi karieri ali življenjskih problemih in premagovanju strahu. Iz osebnih zgodb in motivov za delo na tem področju je razvidno, da imajo mnogi številne osebne izkušnje in preizkušnje, ki jih na poseben način usposablja za delo z zahtevno ciljno skupino programa UŽU-MI. Zadovoljstvo občutijo ob poslanstvu učitelja, ki se kaže skozi pomoč pri dvigu samopodobe udeležencev, pomoč in sočutje na njihovi življenjski poti ter ob odgovornosti, ki jo imajo do potreb udeležencev, posebej pa ob zadovoljstvu udeležencev in njihovem osebnem napredku.

Vpliv predhodnih izkušenj na kakovost dela

Več kot polovica učiteljev meni, da so njihove predhodne izkušnje v izobraževanju odraslih odigrale pomembno vlogo pri delu z udeleženci.

Ključne lastnosti učitelja

Učitelji so ocenili, da je njihova najpomembnejša lastnost sposobnost prisluhni posamezniku in se mu prilagoditi (71% pritrdilnih odgovorov), kar potrjujejo tudi udeleženci. Visoko so uvrstili tudi dejstvo, da upoštevajo položaj in življenjske probleme udeležencev. Direktorji svoje učitelje programa UŽU-MI ocenjujejo kot odlične oziroma prav dobre, najvišje pa uvrščajo lastnost učitelja, da je prijazen in ustrežljiv.

Primanjkljaji učiteljev

Udeleženci so v splošnem ocenili, da učiteljem ne primanjkuje znanja na nobenem področju. Učitelji k temu dodajajo, da programa v večini (89%) niso izvajali preden niso dobili formalnih pogojev za izvedbo. Na tak način je izvajala program samo dobra desetina.

5. Kakovost temeljnega usposabljanja

Ocena temeljnega usposabljanja

Učitelji (podobno oceno dajo tudi direktorji) so bili večinoma zelo zadovoljni z vsebinami in obsegom temeljnega usposabljanja.

Vsebine temeljnega usposabljanja

V praksi se je izkazalo, da so vse vsebine uporabne, pomanjkanje učitelji čutijo glede posameznih vsebin iz psihologije in več analize praktičnega dela, česar v usposabljanjih doslej ni bilo.

Šibke točke v usposobljenosti učiteljev

Kot svojo najšibkejšo točko v usposobljenosti je največ učiteljev izpostavilo veččino postavljanja jasnih meja udeležencem (37%) in pomanjkanje izkušenj pri delu z ranljivimi odraslimi (17%). Učitelji so prepričani, da razumljivo podajanje vsebin in upoštevanje življenjskega položaja in problemov udeležencev, niso njihove šibke točke. Zanimale bi jih v prihodnje posebej motivacijske tehnike odraslih, priprava predstavitev projektov, priprav učnega materiala in tehnike mediacije. Največ učiteljev pogreša letna srečanja, ki bi imela vlogo stalne strokovne opore, kjer bi izmenjavali svoje izkušnje in mnenja, čemur pritrjujejo tudi direktorji. Učitelji bi potrebovali še: dodatna usposabljanja, dostop do vseh gradiv in vaj, konzultacije ob določenih primerih, letne evalvacijske delavnice, strokovnjaka, ki bi pomagal pri delu z odraslimi z učnimi težavami.

Organizatorji izobraževanj so glede zadostne usposobljenosti učiteljev izpostavili, da je delo z odraslimi drugačno od dela z mladino, kar je lahko za učitelja v začetku problem. Izobraževanja so zelo dobra, potrebno pa je nenehno prilagajanje udeležencem in posluh za ljudi. Merilo usposobljenosti je po njihovi oceni zadovoljstvo udeležencev.

6. Doseganje pričakovanih kratkoročnih in dolgoročnih učinkov programa

Ocena učinkov programa

Več kot polovica udeležencev (62%) se strinja, da je v programu pridobljeno znanje v programu uporabno v vsakdanjem življenju. Ocene ostalih subjektov se dokaj skladajo. Po mnenju učiteljev je najbolj izrazit učinek opazna sprememba v življenju udeležencev, pozitivna izkušnja z učenjem in dvig samopodobe.

Sprememba izobraževalne izkušnje

Praktično vsi učitelji (to v večini potrjujejo tudi direktorji) ocenjujejo, da so udeleženci v programu spoznali, kako je izobraževanje lahko prijetna izkušnja, prilagojena potrebam posameznika. Glede na ta rezultat bi lahko trdili, da je to od vseh najbolj izpostavljen izredno dober učinek programa UŽU-MI.

Motiviranost za izobraževanje/učenje

Več kot polovica udeležencev meni, da je pridobljeno znanje v programu v veliki meri koristno pri spodbudi k nadaljnemu učenju in izobraževanju (o vpisu v šolo je začelo razmišljati 67% udeležencev, dejansko pa se jih je v šolo vpisalo 23%, največ v trgovsko šolo in programe za predšolsko vzgojo, šolo pa je v času raziskave že končalo 19%). 56% udeležencev je tudi naredilo načrt lastne izobraževalne poti. Vsekakor pa je večino udeležencev (81%) udeležba v programu prepričala, da se morajo vsake toliko časa udeleževati podobnih oblik učenja, saj bodo sicer v svojih znanjih zastareli. 80% učiteljev potrjuje, da pridobljena znanja udeležencem dejansko pomagajo, da začnejo načrtovati nadaljnje šolanje in pridobitev poklica.

Pridobivanje znanj za delo

30% učiteljev je odgovorilo, da udeleženci v programu UŽU-MI pogosto ali zelo pogosto uresničujejo svoje podjetniške zamisli in oblikujejo nov uresničljivi načrt svoje poklicne poti. Za več kot polovico udeležencev (53%) je pridobljeno znanje po lastnem prepričanju res uporabno pri delu oziroma iskanju dela (tako je ocenilo tudi 61% direktorjev).

Pridobivanje znanj za učenje

Učitelji so ocenili, da so udeleženci največ posebnega znanja s področja izobraževanja osvojili na področju iskanja, zbiranja in rabe informacij ter načrtovanja lastne izobraževalne poti. Najnižjo povprečno oceno sta dobila odgovora učni tipi in tehnike učenja.

Izboljševanje splošnih znanj in mehkih spretnosti

Po večinskem mnenju učiteljev (87%) pridobljeno znanje dobro odgovarja tudi drugim vsakodnevnim potrebam udeležencev. Največ znanja udeleženci pridobijo na področju komunikacijskih veščin, razmeroma veliko pridobijo pri obvladovanju IKT, medsebojnih odnosih in socialnih spretnostih. Na drugi strani nekoliko slabše ocenjujejo izboljšanje pisanja, pridobitev znanj o strategijah učenja in znanj o pomenu aktivnega državljanstva. 74% udeležencev meni, da po programu bolje pozna svoje pravice, za nekaj manj pa tudi drži, da jih znajo zdaj bolje uveljaviti, 80% pa jih je po lastnem mnenju povečalo svojo splošno poučenost. Direktorji izvajalskih ustanov menijo, da so udeleženci močno povečali raven pismenosti in izboljšali samopodobo.

7. Identificirane pomanjkljivosti in potrebne spremembe programa

Potrebe po redefiniciji ciljne skupine

Tri četrtine učiteljev, meni, da ciljne skupine za ta program ni potrebno na novo opredeliti, saj se ustrezni udeleženci v program UŽU-MI vključujejo v velikem obsegu. 67% učiteljev ni identificiralo drugih skupin, za katere bi bil program UŽU-MI prav tako primeren. Manjšina, ki je takšne skupine identificirala, pravi, da se ti udeleženci že zdaj vključujejo v obstoječe izvedbe, delež teh je po njihovi oceni do 10 odstotkov.

Nujna zagotovitev novih pogojev

Skoraj tretjina učiteljev meni, da bi možnost, da se udeležencem pridobljeno znanje prizna v drugih delih izobraževanja, lahko bil izredno velik motiv za udeležbo v programu. Direktorji so glede sprememb menili, da bi v programu morali posodobiti vsebine računalništva.

Izboljševanje obstoječega programa

Dolžina programa je za večino učiteljev (80%) ustrezna. Velika večina (98%) najpogosteje uporablja pristop projektnega dela, tudi izobraževalni načrt je pogosta praksa (78%), zbirna mapa dosežkov in sodelovanje z zunanjimi sodelavci pa so še velika rezerva in njihova pogostejša uporaba možnost za izboljševanje izvajanja obstoječega programa. Večina učiteljev vidi potrebne izboljšave pri materialih za projektno delo, pri pravicah udeležencev pa bi morali izboljšati pomoč pri priznavanju znanja, ki ga udeleženec pridobi v programu. Tudi promocijo programa bi bilo potrebno izboljšati.

Sistemske pomanjkljivosti

Učitelji so bili mnenja, da ni večjih sistemskih pomanjkljivosti. Navajali pa so: financiranje, prepozni razpisi, premalo izvedb, šibek javni interes, preveč birokracije, premajhna vpetost v okolje, težave pri pridobivanju udeležencev, slaba povezanost med ustanovami ter časovne prekinitve med programi pa tudi odprto vprašanje ugotavljanja in potrjevanja znanj.

Aktualnost vsebin

Direktorji (54%) z vidika ustanov izvajalk programa ocenjujejo, da so le posamezne vsebine programa niso več ustrezne in bi jih bilo potrebno spremeniti. Učitelji ocenjujejo, da udeleženci potrebujejo predvsem znanje o iskanju, izbiri in rabi informacij, obvladovanje računalnika, bi pa med aktualne vsebine dodali še angleški jezik, delavske pravice, komunikacijo, kreativne delavnice, poglobljene vsebine iz matematike in slovenščine, poznavanje samega sebe itd.

Sporočilo sestavljalcem programov

Neposredna sporočila učiteljev sestavljalcem programa UŽU-MI in temeljnega usposabljanja učiteljev (odgovarjalo je 52,8% učiteljev iz našega vzorca) so: Program je dobro zasnovan, vsebine so dobre, čeprav so nekatere odveč. Program se dobro prilega ciljni skupini. V določenih primerih se glede na sestavo vsebine vseh standardov programa ne da doseči in je program potrebno zelo prilagoditi konkretnim razmeram. Program bi bilo potrebno cenovno še enkrat ovrednotiti, saj so stroški izvedb sedaj višji. Potrebne bi bile izmenjave izkušenj in mnenj z ostalimi učitelji, potrebovali bi dodatna usposabljanja in, da je težko zagotoviti oziroma pridobiti udeležence za program. Učitelji potrebujejo gradivo za poučevanje. Direktorji so izpostavili, da bi bilo potrebno posodobiti vsebine IKT, skrajšati program ter izločiti vsebine, ki se podvajajo. Dodatna izobraževanja bi morali organizirati v času počitnic, potrebovali bi forum učiteljev UŽU, nujna so letna srečanja in sistem obnavljanja licenc učiteljev.

Beremo in pišemo skupaj (UŽU BIPS)

1. Lastnosti programa in uresničevanje zapisanih ciljev

Vidik uresničevanja ciljev programa za program UŽU-BIPS smo preverjali skozi kratkoročne učinke programa in doseganje ciljev. Glavni informatorji tega vidika so bili učitelji v programu UŽU-BIPS, dodatno pa so ocene osvetlile izkušnje odraslih udeležencev v programu.

OPOMBA: Izraz udeleženci programa uporabljamo za starše, saj smo z našimi inštrumenti zbirali podatke od udeleženih staršev, čeprav moramo kot udeležence programa UŽU-BIPS šteti tudi njihove otroke. Odstotki v anketi z udeleženci se torej nanašajo na mnenja staršev brez otrok.

Doseganje ciljev

Razvijanje temeljnih spretnosti, ki ustrezajo potrebam staršev v vsakdanjem življenju in usposabljanje za pomoč otrokom v prvem triletnem devetletku pri opismenjevanju se v programu dosega zelo dobro, ocenjuje večina učiteljev. V zvezi z razvojen socialnih spretnosti so opozorili, da je doseganje teh ciljev pogojeno s sestavo skupine. Skoraj tretjina odraslih udeležencev – staršev se je po končanem programu UŽU-BIPS udeležila še kakega drugega programa, seminarja, tečaja ali krožka (7% pa se jih je po končanem vpisalo tudi v šolo).

Uresničevanje načel programa v praksi

Učitelji so ocenili, da opismenjevanje dobro poteka.

2. Doseganje potreb udeleženih iz opredeljene ciljne skupine

Potrebe, ki izhajajo iz demografski pogojev anketiranih staršev programa

V program so se v povprečju vključevale matere (in le 7% očetov), povprečno stare od 36 do 40 let, z srednjo izobrazbo, največ je bilo gospodinj, čistilk, zaposlenih v proizvodnji ali na primer poslovodij, s podeželja, nekaj manj iz mestnega okolja.

Glavna pričakovanja udeležencev

Po izkušnjah učiteljev UŽU-BIPS je prevladujoče pričakovanje staršev to, da dobijo znanje, kako pomagati otroku pri nalogah (92% pritrdilnih odgovorov). Starši so to potrdili, vendar so se po lastnih besedah vključevali tudi zaradi druženja ter preživljanja prostega časa z otrokom.

Ustreznost glede na potrebe

Večina učiteljev (91%) ocenjuje, da je želja po večji pomoči otrokom v šoli resničen, pristen motiv za sodelovanje staršev. Ugotavljajo, da staršem dejansko primanjkuje temeljnega znanja na področju strategij učenja, pisanja, komunikacijskih veščin in aktivnega državljanstva.

To potrjujejo tudi ocene, da je bilo najlažje izpeljati jedrne vsebine branja, komunikacije in teme o medsebojnih odnosih. Skoraj tri četrtine učiteljev (74%) ni zaznalo potreb oziroma želja staršev, ki jih v programu UŽU-BIPS ne bi bilo mogoče zadovoljiti.

Pozitivni učinki programa na odrasle udeležence in udeležene otroke

Za veliko večino (94%) staršev je bilo obiskovanje programa UŽU-BIPS koristno. Starši so pridobili nova znanja, ki jim pomagajo pri vzgoji otrok. Pridobili so spretnosti za stike z drugimi, postali so bolj uspešni, bolje poznajo sebe in svoje potrebe in znajo bolje zastopati svoje mnenje.

Ustreznost dolžine programa

Velika večina staršev (83%) je bila z dolžino programa zadovoljna. Preostalih 17%, ki z dolžino programa niso bili zadovoljni, bi program UŽU-BIPS podaljšali.

Osip in ovire

Dve tretjini (66%) učiteljev ocenjuje, da je osip v programu UŽU-BIPS do 10 odstotkov, kot glavne razloge za osip pa učitelji vidijo v pomanjkanju časa, bolezni ter nezmožnosti uskladitve urnika. Prevladujoče ovire za vključitev v program UŽU-BIPS so po mnenju učiteljev predsodki staršev, ker je otrok neuspešen, primanjkovanje izobraževalnih navad in sram oziroma strah zaradi neuspešnosti.

3. Analiza kakovosti izvedb programa in presežni učinki

Presežni učinki

Največ učiteljev je menilo, da je eden od najpogostejših nenačrtovanih presežnih učinkov programa sproženo veselje do učenja, drugi presežni učinek, ki prav tako izstopa je dejstvo, da si starši želijo ponovne vključitve v program oziroma si želijo nadaljevalnega programa.

Nove ciljne skupine

Nove ciljne skupine, za katere bi program UŽU-BIPS bil prav tako ustrezen, je identificiralo 35% učiteljev, za katere ocenjujejo, da se že vključujejo v izvedbe programa v povprečju do 20 odstotkov (tako je ocenilo 64% učiteljev).

Ohranjanje stikov

Približno četrtnina učiteljev ohranja stike z udeleženci tudi po zaključenem programu, kar v nekoliko manjši meri potrjujejo tudi udeleženci.

4. Profil učitelja

Samoocena uspešnosti učitelja

Največ učiteljev (67%) je menilo, da je njihova najpomembnejša lastnost, ki vpliva na uspešnost pri delu s starši in otroki v programu, sposobnost prisluhni posamezniku in se mu prilagoditi. Precej manj učiteljev je izbralo lastnost veliko praktičnih strokovnih izkušenj ter upoštevanje položaja in življenjskih problemov udeležencev.

Profesionalno poslanstvo

36% učiteljev je prepoznalo vlogo učitelja v programu UŽU-BIPS kot svoje profesionalno poslanstvo. Glavni motiv, da so se odločili za delo v programu UŽU-BIPS, je bilo dejstvo, da lahko hkrati delajo s starši in otroki. Učitelji po lastnem prepričanju lahko mnogo doprinesejo na področju družinske pismenosti.

Vpliv predhodnih izkušenj na kakovost dela

Večina učiteljev se strinja, da so njihove predhodne izkušnje v izobraževanju v veliki meri (49%) ali celo v zelo veliki meri (47%) vplivale na uspešnost pri delu z udeleženci programa.

Ključne lastnosti učitelja

Za hkratno delo s starši in otroki učitelji potrebujejo posebne spretnosti. V zvezi s tem so izpostavljali predvsem animiranje in usklajevanje, prepoznavanje izobraževalnih potreb ter zmožnost komunikacije in fleksibilnosti. Potrebno je dobro načrtovanje dela v skupinah, dolgoletne izkušnje s tem ter poznavanje dela v šoli. Učitelj mora uporabiti ustrezne didaktične igre z dobršno mero inovativnosti pri pripravi vsebin, potrebno je usklajevanje razumevanje ter razlaga na dveh različnih stopnjah dojetanja. Zato je ključna pravilna strategija pri delu s starši, ob tem pa nenehno prilagajanje dela obema starostnima skupinama. Posebna učiteljeva skrb je ohraniti obe skupini na višji ravni motivacije ter prava dinamika uporabe specifičnih metod za ene in druge, starše in otroke. Znati mora ob pravem času spodbujati in hvaliti, obvladati mora tudi ustrezno »spretnost pokazati staršem, da se morajo tudi oni česa naučiti«. Pri delu v programu s starši in otroki je izrednega pomena »usklajenost učiteljev«. Po mnenju učiteljev pa vendar najbolj vpliva na uspešnost njihovega dela prav sposobnost prisluhni posamezniku in se mu prilagoditi (69%), na drugem mestu pa dejstvo, da ima učitelji veliko praktičnih izkušenj.

71% udeležencev je delo učitelja v programu UŽU-BIPS ocenilo kot odlično (so zelo predani svojemu delu, zelo dobro poznajo probleme, s katerimi se srečujejo starši z otroki v začetnih letih šolanja, imajo dovolj strokovnega znanja in so prijazni oziroma so se od njih veliko naučili).

5. Kakovost temeljnega usposabljanja

Temeljno usposabljanje

Največ učiteljev se je za program UŽU-BIPS usposabljal leta 2005 (37%), nekaj manj pa 2004 in 2006. Obseg programa UŽU-BIPS se je 84% aktivnim učiteljem zdel ustrezen.

Vsebine temeljnega usposabljanja

Z vsebinami temeljnega usposabljanja je bila večina (88%) zadovoljna. Vse vsebine usposabljanja so bile dobro uporabne v praksi.

Šibke točke v usposobljenosti učiteljev

Največ učiteljev (26,9%) kot svojo šibko točko izpostavlja primanjkljaje izkušenj pri delu z ranljivimi odraslimi, prijaznost in ustrežljivost ter postavljanje jasnih meja. Največ učiteljev je tudi odgovorilo, da bi jih posebej zanimala posebna izpopolnjevanja za delo z različnimi ranljivimi skupinami. Kot dodatno stalno strokovno oporo bi potrebovali redno letno izmenjavo izkušenj z drugimi učitelji.

Ocena temeljnega usposabljanja

Glede ustreznosti strokovnih znanj so učitelji omenjali, da samo usposabljanje ni dovolj, potrebno je »dousposabljanje«. Večina direktorjev je mnenja, da bi pri temeljnem usposabljanju za učiteljev bilo dobro več poudarka dati spoznavanju konkretnih praktičnih primerov.

6. Doseganje pričakovanih kratkoročnih in dolgoročnih učinkov programa

Ocena učinkov programa

Starši po končanem programu glede na lastne izjave v povprečju še vedno zelo redko pišejo pisma ali kaj drugega kar presega eno stran, razveseljivo je, da tedensko berejo časopise, tudi knjige, in pogosto uporabljajo internet. Skoraj polovica staršev potrди (49%), četrtnina pa zelo potrди (25%), da je njihov otrok dobil več veselja do učenja potem, ko je skupaj z njimi obiskoval program UŽU-BIPS. Polovica staršev je potrđila tudi to, da je njihov otrok zaradi udeležbe v programu UŽU-BIPS zdaj uspešnejši pri slovenščini, 34% staršev je spremljalo izboljšave otroka pri matematiki. Velika večina staršev (91%) je spoznala, da se morajo tudi sami učiti, če želijo otroku pomagati.

Med najbolj izrazitimi učinki za otroke učitelji izpostavljajo druženje otrok s starši v učnem okolju, skupno učenje skozi igro ter prijetno izkušnjo z učenjem. Med najbolj izrazitimi učinki za starše učitelji najpogosteje izpostavljajo izkušnjo staršev o koristnejšem preživljanju prostega časa, spremembe v osebnih pogledih in prepričanjih staršev, pridobivanje splošnega znanja in razgledanosti ter takojšnja uporaba znanja pri spodbujanju družinske pismenosti. Kot najbolj izrazite učinke za vso družino so učitelji izpostavili novo medsebojno povezanost, ki se vzpostavi med izvedbo programa UŽU-BIPS ter pozitiven pogled na učenje.

Pozitivne učinke in vsakodnevno uporabnost znanj v poglobljenih intervjujih potrđujejo tudi direktorji izvajalskih ustanov.

Izboljšanje splošnih znanj

Učitelji ocenjujejo, da starši pridobijo največ znanja pri komunikacijskih veščinah in medosebnih odnosih, glede opismenjevanja otrok in temeljnih spretnosti učitelji ocenjujejo, da so starši še najbolj osvojili področje didaktičnih iger z otroki. Učitelji tudi potrdijo večjo uspešnost staršev pri pomoči otrokom. Dobra polovica staršev (53%) se po zaključku programa UŽU-BIPS raje loteva branja različnih besedil, 41% udeležencev zdaj tudi lažje prebere krajše besedilo in iz njega izlušči bistvo.

Krepitev mehkih spretnosti

Dobri dve tretjini staršev je odgovorilo (67%), da so zaradi udeležbe v programu UŽU-BIPS njihovi odnosi z otrokom občutno bolj demokratični. Učitelji (40%) potrjujejo, da so starši oziroma udeleženci v programu pogosto zaradi pridobljenih znanj izboljšali demokratičnost v družinskih odnosih.

Motiviranosti za izobraževanje/učenje

Prav tako vsi učitelji (100%) menijo, da so udeleženci v programu UŽU-BIPS spoznali, da je lahko učenje prijetna izkušnja, prilagojena potrebam posameznika. Skoraj vsi starši po zaključku programa menijo (88%), da se morajo vsake toliko časa udeleževati podobnih oblik učenja, drugače bodo v svojih znanjih zastareli. Nov, pozitiven odnos do učenja potrjujejo učitelji (74%) tudi pri otrocih.

7. Identificirane pomanjkljivosti in potrebne spremembe programa

Redefinicija ciljne skupine:

Učitelji so ocenili, da so se v program UŽU-BIPS v obsegu tri četrtine udeležencev vključevali ustrezni oziroma udeleženci.

Dobra polovica učiteljev (58%) meni, da bi bilo potrebno ciljno skupino, ki ji je program UŽU-BIPS namenjen na novo opredeliti. Nekateri učitelji so menili, da naj bi bila na novo opredeljena ciljna skupina »starši ne glede na izobrazbo«, saj so potrebe velike – obstaja precej staršev, ki želijo aktivno preživeti čas z otrokom tudi skozi izobraževalne dejavnosti. Nekateri so menili, da bi morali zvišati priporočeno starost otrok (menili so celo, da bi bil program zelo primeren za 2. triado OŠ).

Nujna zagotovitev novih pogojev

Največ učiteljev (79% pritrtilnih odgovorov) je izbralo odgovor, da bi bilo potrebno zagotoviti stalnost in trajnost financiranja programa. Učitelji v splošnem tudi ocenjujejo, da udeleženci bolj ali manj potrebujejo večino specifičnih vsebin v programu, med temi izpostavljajo predvsem razvijanje bralne kulture in bralnih veščin.

Izboljševanje obstoječega programa

Učitelji bi izboljšali materiale za projektno delo (65%) in posodobili osnovne pripomočke za poučevanje. Pri izboljševanju pravic udeležencev bi učitelji uvedli možnost večkratne vključitve v program (70% pritrtilnih odgovorov) in intenzivirali promocijo programa. Skoraj dve tretjini učiteljev je mnenja, da ob programu UŽU BIPS ni potrebno razviti novega podobnega programa.

Sistemske pomanjkljivosti

Učitelji podobno kot pri drugih programih tudi pri UŽU-BIPS izpostavljajo sistemsko neurejenost glede financiranja.

Sporočila sestavljamcem

Največ učiteljev je odgovorilo, da naj program UŽU-BIPS ostane takšen, kakršen je. Starši so v individualnih pogovorih opozorili tudi na neustrezno podobo programa v javnosti, češ, da gre za neke vrste »dopolnilni pouk«.

Izzivi podeželja (UŽU-IP)

1. Lastnosti programa in uresničevanje zapisanih ciljev

Glavni cilj programa UŽU Izzivi podeželja je s pridobljenimi temeljnimi znanji in spretnostmi omogočiti lažje prepoznavanje in vrednotenje osebnih potencialov. Pomemben cilj programa je tudi motiviranje udeležencev za pridobivanje novih znanj za izvajanje dejavnosti na podeželju (v povezavi z osnovno ali dopolnilno dejavnostjo na kmetiji). Večina učiteljev je prepričana, da se glavni cilj programa UŽU-IP zelo dobro uresničuje.

Doseganje ciljev:

Največ udeležencev je pridobilo nove spretnosti za stike z drugimi, znajo se bolje izražati in zastopati svoja mnenja, bolje poznajo sebe, skozi program pa so našli nov krog prijateljev.

V šolo se je po končanem programu UŽU-IP vpisalo 5 odstotkov udeležencev, kar je pričakovano, saj temeljni cilj programa ni vpis v šolo. Učitelji potrjujejo, da je načela programa možno dejansko udejanjati.

2. Doseganje potreb udeleženih iz opredeljene ciljne skupine

Ciljna skupina programa so slabše izobraženi prebivalci podeželja, ki želijo izboljšati svoj položaj ter so motivirani za razvoj nove dejavnosti v lokalnem okolju ali za samozaposlitev.

Glavna pričakovanja udeležencev

Učitelji ocenjujejo, da so glavna pričakovanja udeležencev druženje in pomoč pri iskanju alternativnih virov dohodka, njihov najpogostejši individualni cilj pa učenje in spoznavanje novega. Učitelji ocenjujejo, da je želja po boljšem socialnem položaju na podeželju le v manjši meri vplivala na udeležbo v programu (36,8%). Sklenemo lahko, da enoznačnega stališča glede dejanskega motiva za udeležbo v programu ni.

Ustreznost glede na potrebe

Učitelji v praksi opažajo, da udeležencem programa UŽU-IP največkrat manjka znanje s področja strategij učenja in dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Vse jedrne vsebine programa je po mnenju učiteljev bilo mogoče izpeljati v zastavljenih okvirih programa, od teh še najtežje računanje in seveda strategije učenja. Le dobra četrtina udeležencev je po mnenju učiteljev izrazila želje oziroma potrebe, ki jih s programom UŽU-IP niso mogli zadovoljiti.

Koristnost programa

Kar 93% udeležencev je odgovorilo, da jim je obiskovanje programa UŽU-IP koristilo, saj so zaradi tega programa pridobili predvsem nove spretnosti za stike z drugimi, znajo se bolje izražati in zastopati svoja mnenja in bolje poznajo sebe in svoje potrebe.

Osip in ovire

Po mnenju učiteljev je največja ovira za vključitev v program UŽU-IP neprimeren letni čas, takrat ko je na kmetijah največ dela, drug razlog je tesno vezan na prvega – pomanjkanje časa. Letno obdobje se kaže kot eden izmed pomembnih dejavnikov programa UŽU-IP, saj je ta bistveno bolj uspešen (prav tako z manj osipa) v zimskem in letnem obdobju, ko ni večjih del na kmetiji in se lahko udeleženci ukvarjajo tudi z drugimi stvarmi, razmišljajo pa tudi o svoji prihodnosti. Če se izvedba programa UŽU-IP izpelje spomladi ali poleti skoraj zagotovo izvajalec tvega, da bo uspešnost programa bistveno slabša.

Ustreznost dolžine programa

Podobno kot pri drugih programih UŽU so učitelji (81%) tudi pri programu UŽU-IP prepričani (81%), da je dolžina programa ustrezna, slaba petina učiteljev, ki ni zadovoljna s obsegom, pa bi program skrajšala.

3. Analiza kakovosti izvedb programa in presežni učinki

Presežni učinki

Učitelji pri presežnih učinkih programa izpostavljajo predvsem organizacijo in izvedbo nastopov ter nova poznanstva in stike, izbira oblike samostojne podjetniške poti, odkrivanje potencialov, povezanost med udeleženci, povezanost skupine, večja socialna vključenost, povezovanje in druženje ljudi na širšem območju, izmenjava življenjskih izkušenj, vključevanje ljudi izven sedeža organizacije za izobraževanje odraslih in vključevanje v nove programe, usposabljanja ter registracija dejavnosti.

Zaznane nove ciljne skupine

Slabi dve tretjini učiteljev (62%) je identificiralo nove ciljne skupine, za katere bi bil program UŽU-IP tudi primeren. Program bi bil uporaben tudi za bolj izobražene, sicer pa večina učiteljev dodaja, da se ti že zdaj vključujejo v obsegu do 10 odstotkov. Druge ciljne skupine, ki so jih učitelji še navajali so specifične podskupine: brezposelni prebivalci mest, ki imajo kmečke korenine, mlajši kmetje in podeželske žene, nasledniki opuščenih kmetij, ljudje ki izvirno niso iz podeželja a tam živijo- večinoma priseljenci iz mest, ki so v vasi kupili zemljo, ter zaposleni, ki želijo razvijati dodatno dejavnost.

Ohranjanje stikov

58% učiteljev v velikem obsegu ohranja stike z udeleženci tudi po zaključku programa.

4. Profil učitelja

Profesionalno poslanstvo

37% učiteljev vidi program UŽU-IP v veliki meri kot svoje profesionalno poslanstvo in izziv, 32% celo v zelo veliki meri. Večina učiteljev meni, da lahko k področju razvoja na podeželju doprinesejo z motivacijo za izobraževanje in željo po novem znanju.

Vpliv predhodnih izkušenj na kakovost dela

37% učiteljev meni, da so njihove predhodne izkušnje v izobraževanju odraslih odigrale zelo pomembno vlogo pri delu z udeleženci. 47% jih meni, da so te v veliki meri vplivale na njihovo uspešno delo.

Ključne lastnosti učitelja

Lastnost, ki daleč najbolj vpliva na uspešnost učiteljevega dela v programu UŽU-IP je po njihovi samooceni »sposobnost prisluhni posamezniku in se mu prilagoditi« (63,2%). Kot precej pomembno lastnost učitelji izpostavljajo tudi »upoštevanje položaja in življenjskih problemov udeležencev« (57,9%). Udeleženci te ocene učiteljev UŽU-IP programa v večini potrjujejo in utrjujejo: 98% udeležencev meni, da so učitelji predani svojemu delu, 76% jih meni, da učitelji dobro poznajo probleme, s katerimi se srečujejo ljudje, ki so v podobnem položaju.

Direktorji ocenjujejo, da so učitelji v programu UŽU-IP zelo dobri, znajo prisluhni in se prilagoditi udeležencu. Direktorji svoje učitelje programa UŽU-IP ocenjujejo precej dobro, najvišje pa uvrščajo tudi lastnost učitelja, da je prijazen in ustrežljiv.

Primanjkljaji učiteljev

Udeleženci v splošnem ocenjujejo, da učiteljem v programu UŽU-IP ne primanjkuje znanja na nobenem področju, če pa bi morali izpostaviti primanjkljaje, pa je to znanje o tem, kako poučevati odrasle, ki imajo že veliko življenjskih izkušenj. Kot svojo najšibkejšo lastnost učitelji izpostavljajo »postavljanje jasnih meja« (36,8%). Posebej bi učitelje še zanimalo vsebine, ki so jih zaznali kot potrebe podeželskega človeka: retorika, dejavnosti na podeželju, ogled izvajanja UŽU IP drugje kot primeri dobre prakse iz lokalnega okolja, javno nastopanje, kako se prijaviti na javne razpise za aktualne udeležence IP, marketing in samopromocija na podeželju, trajnostni razvoj, pojem podeželja, spremembe zakonov glede dopolnilnih dejavnosti, učne metode za odrasle, podeželska problematika z več vidikov, strokovno znanje povezano z ekologijo, energetiko, kmetijstvom, trajnostnim razvojem na podeželju, ter vsebine za delo s starejšimi na podeželju.

5. Kakovost temeljnega usposabljanja

Ocena temeljnega usposabljanja

Največ učiteljev (50%) se je za program UŽU-IP usposabljal leta 2009. V praksi je večina (58%) z vsebinami, ki so jih spoznali v temeljnem usposabljanju, zadovoljna. Veliki večini učiteljev se je v praksi izkazalo, da nobena vsebina, ki so jo imeli v temeljnem usposabljanju ni nepotrebna. Posamezniki pa so izpostavili pomanjkanje primerov dobre prakse in znanja s področja marketinga in promocije.

Šibke točke v usposobljenosti učiteljev

Največ učiteljev je izpostavilo, da je njihova najšibkejša lastnost pri izvedbah programa UŽU-IP ta, da ne znajo postaviti jasnih meja. Presenetljivo pa je, da je zelo veliko učiteljev izpostavilo, da bi se dodatno izpopolnjevali za področje retorike. Kot dodatno strokovno oporo bi potrebovali občasna srečanja z drugimi učitelji za izmenjavo izkušenj.

6. Doseganje pričakovanih kratkoročnih in dolgoročnih učinkov programa

Ocena učinkov programa

Večina, 56% udeležencev je odgovorila, da je pridobljeno znanje za njih zares uporabno pri iskanju dela, (28% jih je odgovorilo, da je znanje uporabno v majhni meri). Nekoliko več je udeležencev (61%), ki menijo, da je pridobljeno znanje v programu v veliki meri uporabno v vsakdanjem življenju. 58% učiteljev meni, da se izkušnja izobraževanja v programu UŽU-IP precej razlikuje od nekdanjih šolskih izkušenj posameznikov. Dodajajo, da udeleženci pridobijo precej temeljnih znanj in spretnosti na splošno, izpostavili so pa, da največ pridobijo prav pri komunikacijskih veščinah in IKT tehnologiji. Prav tako ocenjujejo pridobitve udeležencev s področja razvoja podeželja in lastnih potencialov, kjer izpostavljajo predvsem možnost osebnega dela in samozaposlitve ter dopolnilne dejavnosti na podeželju. Po mnenju učiteljev so udeleženci najmanj pridobili na področju zakonitosti trajnostnega razvoja in znanja o poslovanju, ekonomiji, promociji, trženju. Tu so še velike rezerve programa.

Sprememba izobraževalne izkušnje

100% učiteljev ocenjujejo, da so udeleženci v programu spoznali, da je lahko učenje pozitivna in prijetna izkušnja. To znanje po mnenju učiteljev udeležencem pomaga tudi, da postanejo v drugem izobraževanju bolj uspešni. Udeleženci so na primer o delu učiteljic povedali: »Te ženske so bile čisto življenjske, zelo dobro so podajale snov, res.«

Motiviranost za izobraževanje/učenje

87% udeležencev je prišlo do spoznanja, da imajo neizkoriščene možnosti za delo, 91% jih je zdaj prepričanih, da se morajo učiti vse življenje, celo 98% pa se jih strinja s trditvijo, da se morajo učiti celo življenje, drugače bodo v svojih znanjih zastareli.

Pridobivanje znanj za delo

43% udeležencev je zaradi udeležbe v programu začelo razmišljati o novih možnostih samozaposlitve ali dopolnilne dejavnosti na podeželju, za 14,8% udeležencev to celo zelo drži. Le 14,5% udeležencev pa je svoje razmišljanje nadgradilo z dejansko registracijo dopolnilne dejavnosti. 16,4% jih je o tem razmišljalo med samo raziskavo. 69,1% pa jih je priznalo, da ni registriralo nobene dopolnilne dejavnosti. Sklenemo lahko, da je program UŽU-IP učinkovit pri tem, da udeležence pripravi do razmišljanja o možnostih, manj pa k dejanski akciji, ki bi jo udeleženci izvedli v skladu s svojim razmišljanjem.

Izboljševanje splošnih znanj

80% udeležencev programa zdaj bolje pozna svoje pravice in tudi ve (83%), kako te pravice uveljavljati. Po mnenju učiteljev udeleženci pridobijo največ pri komunikacijskih veščinah, socialnih spretnostih in medosebnih odnosih. Najbolj izrazit učinek programa po mnenju učiteljev je pridobivanje novih znanj, dvig samopodobe, motivacija za nadaljnje izobraževanje ter druženje in izmenjava koristnih izkušenj, idej in predstavitev v lokalnem okolju.

Krepitev mehkih spretnosti

94% udeležencev v programu UŽU-IP se je v programu naučilo takšnih spretnosti, da se zdaj lažje predstavijo drugim ljudem na učinkoviti način. Tri četrt udeležencev (75%) ima zdaj več veselja za sodelovanje v podobnih dejavnostih, slaba polovica (48%) bi si upala nekaj o programu napisati v krajevnem časopisu, skoraj dve tretjini jih je v programu pridobilo takšna znanja, ki bi jim pomagali pri pripravi govornega nastopa pred neznanimi ljudmi. 56% jih po končanem programu zna tudi bolje pripovedovati o vsakdanjih dogodkih, postavljati vprašanja, izraziti svoje mnenje.

76% udeležencev je zaradi udeležbe v programu bolje spoznalo svoje okolje, 83% se jih je tudi seznanilo s posamezniki, ki so jih prepričali, da je mogoče uspeti, 87% udeležencev v programu UŽU-IP pa je spoznalo tudi nove možnosti zase v okolju kjer živijo.

7. Identificirane pomanjkljivosti in potrebne spremembe programa

Redefinicija ciljne skupine

Skoraj tri četrtine (71%) učiteljev programa UŽU-IP meni, da je ciljno skupino potrebno definirati na novo. 45% jih meni, da se v program vključuje približno polovica ustreznih udeležencev. V poglobljenih intervjujih so učitelji kot potencialno ciljno skupino omenjali še Rome.

Nujna zagotovitev novih pogojev

Največ učiteljev meni, da bi bilo potrebno zagotoviti stalnost oziroma trajnost financiranja in ustrezno zasedbo v ustanovi (75% pritrdilnih odgovorov). Organizatorji izobraževanj so v poglobljenih intervjujih nakazali, da bi bila potrebna ažurna raziskava podeželja in pregled novih potreb udeležencev, prevetritev vsebin programa, saj je stekel napredek v razvoj tudi na podeželju. Glede zadovoljstva s programom so opozorili, da izvajanje programa dejansko ne prinese finančne nagrade za izvajalca.

Udeleženci najbolj potrebujejo možnost osebnega dela ter samozaposlitve in odkrivanje neizrabljenih možnosti razvoja na podeželju. Največ učiteljev je mnenja, da ne bi bilo potrebno dodati nobene vsebine razen povezav med kmetijstvom in ekologijo. Opozorili so pomen letnega časa pri izvedbi programa.

Izboljševanje obstoječega programa

Največ učiteljev programa UŽU-IP meni, da največ manevrskega prostora za izboljšave pri materialnih pogojih dopuščajo sredstva za ekskurzije in obiske (ogled primerov dobre prakse v Sloveniji in EU za udeležence) (94%). Pri pravicah udeležencev bi učitelji ponudili več pomoči pri pridobivanju nacionalne poklicne kvalifikacije po končanem programu. Glede umestitve programa UŽU-IP bi izboljšali predvsem znanje o tem, kako za sofinanciranje navdušiti vodilne v občini. Kar se tiče sodelovanja z okoljem, vidi največ učiteljev priložnost za izboljšave v sodelovanju z drugimi akterji na področju razvoja podeželja in kmetijske politike. Le tretjina učiteljev (33%) je prepričanih, da bi bilo potrebno razviti nov program UŽU za novo ciljno skupino, ki se pojavlja ob programu UŽU-IP, a ni opredeljena v vsebini programa UŽU-IP.

Organizatorji izobraževanja pa so potrdili, da sta programa IP in MK zaželeni in potrebna v praksi ter da dobro odgovarjata na potrebe okolja.

Sistemske pomanjkljivosti

Največ učiteljev ni opazilo večjih sistemskih pomanjkljivosti programa, ostali so izpostavili, da je program UŽU-IP preobsežen. Opozarjali so na problem načina distribucije denarja. Nemalo pa je tudi takih, ki so opozorili na pomembnost časovnega obdobja, ko se bo program izvajal. Številni učitelji namreč vztrajajo na tem, da je uspešnost izpeljane izvedbe močno odvisna od letnega časa. V individualnih pogovorih so učitelji posebej opozorili na potrebo po strokovnih srečanjih, ki bi imela vlogo stalnega strokovnega izpopolnjevanja oziroma dousposabljanja.

Sporočilo sestavljalcem

Sporočila, ki so jih učitelji programa UŽU-IP namenili sestavljalcem programa so naslednja:

- več povezovanja z drugimi izvajalci,
- upoštevanje predlogov iz prakse,
- več primerov dobre prakse kot konkretnih zgledov, ki so vir idej,
- večina jih meni, da je program dober,
- potrebno je razmisliti o krajšanju programa.

Direktorji so izpostavili, da bi bilo potrebno posodobiti vsebine IKT in skrajšati program ter izločiti vsebine, ki se podvajajo. Udeleženci pa sporočajo, da bi želeli imeti neke vrste nadaljevanje programa.

Moje delovno mesto (UŽU-MDM)

1. Lastnosti programa in uresničevanje zapisanih ciljev

Doseganje ciljev

Glavni cilj programa UŽU Moje delovno mesto je razvijati temeljno usposobljenost za ohranitev delovnega mesta, za napredovanje na delovnem mestu in za bolj konkurenčno sodelovanje na trgu dela. Velika večina učiteljev meni, da se ta cilj programa UŽU-MDM zelo dobro uresničuje. Po končanem programu se jih je po izjavah udeležencev v šolo vpisalo 26%. Kar 73% učiteljev v programu UŽU-MDM je odgovorilo, da v njihovem okolišju obstajajo podjetja ali ustanov, ki bi potrebovali tak program.

2. Doseganje potreb udeležениh iz opredeljene ciljne skupine

V programu opredeljena ciljna skupina programa so slabše izobraženi zaposleni, ki želijo izboljšati temeljno usposobljenost za delo, ohraniti staro ali poiskati novo zaposlitev ter pridobiti izobrazbo (dokončati OŠ ali poklicno šolo).

Potrebe, kot se kažejo iz demografskih podatkov udeležencev

Največ so se programa udeleževale ženske, povprečno stare od 41 do 60 let s končano poklicno šolo. Največ jih je opravljalo delo v proizvodnji, delo kuharja ali kuharice, strežnice, uvrščajo se pretežno med podeželsko prebivalstvo.

Glavna pričakovanja udeležencev

Učitelji ocenjujejo, da so najpogostejši cilji udeležencev učenje in spoznavanje novega. Sledijo potrebe po računalniških znanjih, veščine za lažje vsakodnevno življenje in možnost nadaljnjega izobraževanja. Ostali cilji udeležencev, ki so jih učitelji še zaznali, pa so: druženje, izboljšanje odnosov, osvežitev že obstoječih znanj, samozavesti, obdržati zaposlitev in pridobitev poklicnih kvalifikacij.

Ustreznost glede na potrebe udeležencev

97% udeležencev je odgovorilo, da jim je program UŽU-MDM koristil. Učitelji v splošnem ocenjujejo, da jedrnih vsebin programa v splošnem ni bilo težko izpeljati, še najlažje področje komunikacije in socialnih spretnosti. Po ocenah učiteljev (64%) udeleženci niso izražali želja, ki jih s tem programom ne bi mogli zadovoljiti. Menijo tudi, da je priznavanje pridobljenega znanja v drugih delih izobraževanja tudi v veliki meri dejanski motiv za udeležbo v programu UŽU-MDM. Učitelji v praksi pogosto ugotavljajo, da udeležencem primanjkujejo temeljna znanja, predvsem s področja strategij učenja in dela z IKT tehnologijo. Pred vključitvijo so po njihovem mnenju udeleženci od vseh temeljnih spretnosti še najmanj obvladali delo z IKT tehnologijo in strategije učenja. Večina udeležencev pravi, da je zaradi programa postala vsestransko uspešna, pridobila nove spretnosti za stike z drugimi, se znajo bolje izražati in zastopati svoje mnenje ter je našla nove izzive in ideje za bodočnost. Za večino je program UŽU-MDM prinesel največ koristi za neposredno delo v službi, sicer pa so udeleženci bolje spoznali tudi sebe in svoje potrebe. Dobra polovica udeležencev se zaradi programa zna bolje postaviti zase. V šolo se je vpisalo 19% udeležencev programa (strojništvo, osnovna šola ali zdravstveno-tehnična šola).

Osip in ovire

Večina učiteljev ocenjuje (70%), da je osip iz programa največ do 10 odstotni. Tudi direktorji, podobno kot za druge programe, omenjajo, da je osipa v programu UŽU-MDM slaba desetina. Največja ovira za vključitev v program je delovni čas in nizka motivacija, udeležencem primanjkuje tudi izobraževalnih navad, v okoljih, iz katerih izhajajo, izobraževanje ni posebna vrednota. Izbrani učitelji, ki izvajajo program za zaprte osebe so pojasnili, kaj povzroča osip v zaporih: predvsem so to krajše kazni, kjer je navdušenje udeležencev večje kot je realno stanje, velik vpliv pa ima tudi velika fluktuacija udeležencev.

Ustreznost dolžine programa

Skoraj dve tretjini (64%) učiteljev v programu je prepričanih, da je dolžina programa za večino udeležencev neustrezna in bi bilo potrebno program skrajšati.

3. Analiza kakovosti izvedb programa in presežni učinki

Presežni učinki

Nenačrtovani učinki programa, ki so jih učitelji opazili so: navezava in ohranjanje številnih stikov, spoznanje, da je program namenjen tudi za druge ciljne skupine. Dobra četrtina učiteljev je zaznala takšne nove skupine in sicer: brezposelni mladostniki in mlajši odrasli na Zavodu za zaposlovanje, brezposelni, ki bi si želeli pridobiti splošnih znanj ter posamezniki, ki ne sodijo med slabše izobražene in zaporniki, ki ne morejo opravljati nobenega dela. Večina učiteljev tudi meni, da se te nove skupine dejansko že vključujejo v program UŽU-MDM, kar potrjujejo tudi direktorji.

Ohranjanje stikov

Direktorji ocenjujejo, da udeleženci v velikem obsegu ohranjajo stike z ustanovo, v kateri se je program izvajal, učitelji so nekoliko skromnejši (27% učiteljev priznava, da ohranjajo stike z udeleženci programa v velikem obsegu).

4. Profil učitelja

Samoocena uspešnosti učitelja

Učitelji kot svojo odlično lastnost zelo izpostavljajo upoštevanje položaja in življenjskih problemov udeležencev (45,5%) pa tudi pomen praktičnih strokovnih izkušenj (36,4%) ter izkušenj kot učitelj ranljivih odraslih (36,4%). V primerjavi z drugimi UŽU visoko vrednotijo pomen izkušenj kot učitelj ranljivih skupin.

Profesionalno poslanstvo

Polovica učiteljev (55%) vidi program UŽU-MDM v veliki meri kot svoje profesionalno poslanstvo in izziv. Največje zadovoljstvo jim daje zadovoljstvo udeležencev. Glavni motiv za delo v tem programu je, da so želeli delati, ker jih je zanimala konkretna ciljna skupina odraslih. Za nekatere je motiv dela ohranitev delovnega razmerja, dobro poznavanje temeljnih vsebin in življenjske izkušnje.

Vpliv predhodnih izkušenj na kakovost dela

Kar 63% učiteljev meni, da so njihove predhodne izkušnje v izobraževanju odraslih odigrale zelo pomembno vlogo pri delu z udeleženci. Te lastnosti so: disciplina, občutek in prava mera distance ob pravi meri neposrednega stika, empatija. 82% učiteljev programa UŽU-MDM ni izvajalo pred pridobljeno licenco. Direktorji so enotni, da predhodne izkušnje učiteljev precej vplivajo na njihovo uspešnost v programu.

Ključne lastnosti učitelja

Učitelji menijo, da je njihova najpomembnejša lastnost upoštevanje položaja in življenjskih problemov udeležencev (45% pritrilnih odgovorov). Precej manj vplivajo na učinkovitost programa življenjske izkušnje. Zanimivo je, da možnosti postavljanje jasnih meja ni izbral noben učitelj. V primerjavi z drugimi UŽU programi lahko tukaj izpostavimo predvsem razmeroma visoko vrednotenje izkušenj kot učitelj ranljivih skupin. Udeleženci te dobre ocene učiteljev UŽU-MDM programa v večini potrjujejo in utrjujejo. Direktorji svoje učitelje programa UŽU-MDM ocenjujejo precej slabše od drugih učiteljev programov UŽU, najvišje pa uvrščajo lastnost učitelja, da je prijazen in ustrežljiv.

5. Kakovost temeljnega usposabljanja

Ocena temeljnega usposabljanja

Največ učiteljev se je za program UŽU-MDM usposabljal po letu 2006. Učitelji so zadovoljni (75%) z vsebinami temeljnega usposabljanja, tudi obseg temeljnega usposabljanja se zdi večini (92%) učiteljev ustrezen. Direktorji so v povprečju kar zadovoljni s temeljnim usposabljanjem učiteljev: 62% jih je zadovoljnih, 9% jih je celo zelo zadovoljni. Med dodatnimi sporočili direktorji izpostavljajo seveda neustrezno financiranje programov.

Vsebine temeljnega usposabljanja

Večina učiteljev meni, da nobena vsebina, ki so jo obdelali na temeljnih usposabljanjih ni bila nepotrebna.

Šibke točke v usposobljenosti učiteljev in primanjkljaji učiteljev:

Udeleženci v splošnem ocenjujejo, da učiteljem v programu UŽU-MDM ne primanjkuje znanja na nobenem področju. Učitelji k temu dodajajo, da je njihova najšibkejša točka oziroma lastnost prijaznost in ustrežljivost, postavljanje jasnih meja, močno strokovno znanje ter praktične strokovne izkušnje. Zanimivo je, da učitelji kot svoje šibke lastnosti izpostavljajo predvsem to, kar ocenjujejo kot manj pomembno za učinkovitost programa.

Na usposabljanjih so pogrešali konkretne primere izvedb programa, primere dobre prakse, konkretno izdelan lasten načrt za program, psihologijo in specifične postopke za delo z osebami ranljivih skupin.

6. Doseganje pričakovanih kratkoročnih in dolgoročnih učinkov programa

Ocena učinkov programa

Večina (58%) udeležencev se strinja, da je pridobljeno znanje v programu UŽU-MDM uporabno pri iskanju nove zaposlitve, slaba polovica (47%) pa tudi, da je pridobljeno znanje uporabno v vsakdanjem življenju. Izjava, da se zaradi udeležbe v programu UŽU-MDM za udeležence ni nič spremenilo, drži za 24%. Za ostale se je sprememba zgodila. Večina udeležencev je ocenila, da je zaradi programa postala bolj uspešna na več področjih. Pridobili so nove spretnosti za stike z drugimi, se znajo bolje izražati in zastopati svoje mnenje ter našli nove izzive in ideje za bodočnost. Najmanj jih je dokončalo šolanje, začelo iskati delo ali delo našlo. Učitelji so najbolje ocenili pridobivanje temeljnih znanj in spretnosti, sporazumevanje v slovenskem jeziku in medosebne veščine in socialne spretnosti.

36% učiteljev meni, da s programom UŽU-MDM malo rešujejo aktualno problematiko konkretnega podjetja, kjer program izvajajo. Sicer pa dobra četrtina misli, da veliko, skoraj petina pa, da se problematika rešuje zelo dobro.

Motiviranost za izobraževanje/učenje

Program je udeležence spodbujal k nadaljnjemu učenju in izobraževanju (62%). Pridobiti so želeli novo znanje, doživeli pa so tudi spodbude za nadaljnje izobraževanje, večjo samozavest in pomen vseživljenjskega učenja. Učitelji izpostavljajo, da so udeleženci v programu osvojili sporazumevanje v slovenskem jeziku ter medosebne veščine in socialne spretnosti. Vsi učitelji (100%) so prepričani, da so delodajalci zadovoljni z osvojenim znanjem udeležencev. Podobno kot pri drugih programih, tudi tukaj učitelji izpostavljajo predvsem spremembe v osebnih pogledih (72% pritrdilnih odgovorov).

Koristnost znanja za vsakodnevne potrebe

Učitelji sklepajo, da pridobljeno znanje ustreza tudi vsakodnevnim potrebam udeležencev; tako je odgovorilo 54% učiteljev. Večina meni tudi, da so zaradi pridobljenega znanja pogosto uspešni v (drugem) izobraževanju prav zaradi udeležbe v programu UŽU-MDM. Večina učiteljev ocenjuje, da udeleženci pogosto (54,5%) oziroma zelo pogosto (18,2%) začnejo načrtovati nadaljnje šolanje in pridobitev poklica. Tudi po mnenju večine direktorjev je znanje, pridobljeno v programu UŽU-MDM, za udeležence zelo koristno.

Sprememba izobraževalne izkušnje

Direktorji najpogosteje (58%) menijo, da se izobraževalna izkušnja udeležencev v programih UŽU pozitivno razlikuje od njihovih šolskih izkušenj, kar potrjuje večina učiteljev (63% je odgovorilo zelo močno, 36% pa močno).

Pridobivanje znanj za delo

61% si zaradi novih znanj ni postavilo novih kariernih ciljev, na svoje delo pa zdaj gledajo kot na manj monotono in bolj zanimivo. Med tistimi, ki so si nov karierni cilj postavili, udeleženci omenjajo nadaljevanje izobraževanja, cilj poiskati novo službo, biti boljši, razumnejši, imeti širok spekter znanja, ali pa celo podajanje snovi v primerni obliki naprej, ko bodo za to pogoji. Učitelji v splošnem ocenjujejo, da so udeleženci osvojili splošna znanja s področja dela in delovnega mesta.

Izboljševanje splošnih znanj

Večina udeležencev (70%) ima zdaj več veselja za sodelovanje v podobnih dejavnostih, ve bolj pripovedovati o vsakdanjih dogodkih (82%). 71% jih je odgovorilo, da bi si upali napisati krajši sestavek o programu za oglasno desko v podjetju. 82% jih je delalo izračune (merjenje, izračun količin, izračun stroškov), ki jih doslej skoraj niso uporabljali, zdaj pa jim koristijo na različnih področjih vsakodnevnega življenja. 88% udeležencev ima zdaj manj težav z izpolnjevanjem obrazcev, saj so delali vaje z izpolnjevanjem obrazcev in formularji. Učitelji ocenjujejo, da so udeleženci dosegli predpisane standarde najbolje na področju aktivnega državljanstva (91% pritrdilnih odgovorov) in medosebnega komuniciranja (91% pritrdilnih odgovorov).

Krepitev mehkih spretnosti

Večina udeležencev (97%) je potrdila, da je obnovila že pozabljena znanja, zdaj bolj poznajo svoje pravice (91%), večina pa zdaj natančneje ve, kako tudi pravice uveljaviti. 85% udeležencev se zdaj raje loteva branja različnih besedil, 76% se jih je naučila uporabljati računalnik, tako da zdaj sami najdejo informacije na spletu, 72% jih je v programu osvajalo in obnavljalo znanje tujega jezika, 82% pa jih bolje spozna zakonitosti okolja, ohranjanja zdravja in energetskih virov, 94% udeležencev se je v programu naučilo takšnih spretnosti, da se zdaj lažje drugim ljudem predstavijo na učinkoviti način.

7. Identificirane pomanjkljivosti in potrebne spremembe programa

Potrebe po redefiniciji ciljne skupine

Dobra polovica (54%) učiteljev meni, da ciljne skupine ni potrebno na novo opredeliti. 45% jih tudi meni, da se v program vključuje približno tri četrtine ustreznih udeležencev, kar 27% učiteljev pa meni, da se to uresničuje kar v celoti. Dodamo pa lahko, da se veliko izvedb programa UŽU-MDM izvaja za zaprte osebe, kar prvotno ni bila definicija ciljne skupine v programu UŽU-MDM. Približno polovica (51%) direktorjev je identificirala nove skupine, ki jih program UŽU-MDM lahko nagovori.

Nujna zagotovitev novih pogojev

Učitelji menijo, da bi bilo potrebno zagotoviti večjo povezanost s kadrovsko službo v podjetju (73% pritrdilnih odgovorov), opozarjajo pa, da notranje razmere v podjetju v izredno veliki meri (45%) vplivajo na izpeljavo tega programa. Pri dodajanju novih vsebin omenjajo komunikacijo v podjetju. Med potrebnimi spremembami v poglobljenih intervjujih omenjajo tudi spremembe programa v smeri večje fleksibilnosti, usposabljanja, prezentacije vseživljenjskega učenja, obveščanja javnosti in nadaljevanja programov.

Izboljševanje obstoječega programa

Največ manevrskega prostora za izboljšave pri materialnih pogojih učitelji vidijo pri materialih za projektno delo (67% pritrdilnih odgovorov) in izboljšanje dostopnosti in posodobljenosti računalniške opreme. Glede pravic udeležencev bi učitelji izboljšali zagotavljanje plačanega delovnega časa za udeležbo v programu, izboljšali promocijo programa UŽU-MDM (50% pritrdilnih odgovorov), kar so potrdili tudi z odgovori pri vprašanju o sodelovanju z okoljem, kjer so prav tako izpostavili promocijo programa, kjer naj bi program bolj predstavljali podjetjem. Načrti učiteljev so različni: 30% jih ima ideje in jih bodo v okviru programa tudi izvedli, prav tako 30% jih bo takšne novosti uvajalo le ob spodbudah, 20% pa v prihodnosti nima nobenih posebnih načrtov.

Direktorji so opozorili, da je za izvajanje programa težko pridobiti delodajalce, saj izobraževanje ni vrednota v njihovem okolju.

Sistemske pomanjkljivosti

Največ učiteljev je izpostavilo, da je potrebno pretehtati število ur in nedorečen status programa UŽU-MDM. Problem je tudi odvisnost uspešnosti programa od odnosa, ki ga izvajalec vzpostavi z vodstvom (kadrovskim in splošnim) v podjetju.

Aktualnost vsebin

Učitelji v splošnem menijo, da so vse vsebine pomembne za udeležence programa. Najbolj pa izpostavljajo aktualnost in pomembnost predstavitev možnosti nadaljnjega šolanja in priznavanja znanja, najmanj aktualne vsebine za udeležence po njihovi oceni pa je položaj podjetja v globalnem okolju.

Sporočilo sestavljavcem

Sestavljavcem programa so učitelji sporočili:

- program bi bilo potrebno usmeriti na določeno poklicno temo,
- težko je dobiti dovolj udeležencev iz enega podjetja,
- pridobivanje poklicnih kompetenc potrebujejo tudi delavci iz mikro podjetij,
- program je dober in potreben, potrebno bi bilo le urediti sofinanciranje programa, ker bi bil program nezanimiv, če bi bil plačljiv,
- rezultati programa so dobri,
- program naj se preoblikuje, kjer je to potrebno, vendar pa se ga mora obdržati,
- potrebna je izdelava opisnikov o uspešnosti po vsebinskih sklopih,
- podpreti prizadevanja, da program postane priznan kot opravljeni teoretični del pri pridobivanju poklicne polkvalifikacije
- udeleženci so zadovoljni.

Direktorji so izpostavili, da bi bilo potrebno posodobiti vsebine IKT in skrajšati program ter izločiti vsebine, ki se podvajajo.

Moj korak (UŽU-MK)

1. Lastnosti programa in uresničevanje zapisanih ciljev

Glavni cilj programa UŽU Moj korak je obnavljanje in pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, kar bi udeležencem omogočalo vključevanje v družbeno življenje, sprejemanje odločitev, večjo samostojnost in samozavest za osebe s posebnimi potrebami.

Doseganje ciljev

Po mnenju večine učiteljev (78%) programa UŽU-MK se glavni cilj programa UŽU-MK izredno dobro uresničuje.

2. Doseganje potreb udeleženi iz opredeljene ciljne skupine

Ciljna skupina programa so odrasli s posebnimi potrebami, ki so bili že v osnovnošolskem ali srednješolskem obdobju usmerjeni v posebne, zanje prilagojene programe in oblike pomoči.

Glavna pričakovanja udeležencev

Po mnenju učiteljev v programu UŽU-MK so glavna pričakovanja udeležencev druženje in učenje ter spoznavanje nasploh, kar ga profilira podobno kot program UŽU-IP. Kot najpogostejše individualne cilje udeležencev učitelji vidijo podobno: druženje in nova znanja, delo z materialom in pripovedovanje svojih izkušenj.

Ustreznost glede na potrebe

Večina učiteljev potrди predpostavko snovalcev programa, da osebe s posebnimi potrebami praviloma potrebujejo več znanja in veščin za večjo samostojnost, boljšo vključenost in kakovost življenja. Večina učiteljev tudi meni, da so ta znanja in veščine motiv za vključitev v program. Pri vprašanju o primanjkljajih ključnih temeljnih znanj in spretnosti je situacija pri programu UŽU-MK seveda nekoliko specifična; učitelji so namreč 100% prepričani, da udeležencem programa manjka znanja s področja branja, pisanja, računanja, strategij učenja in obvladovanje IKT tehnologij.

Osip in ovire

Največja ovira za najbolj ranljive udeležence v programu UŽU-MK je po večinskem mnenju učiteljev prevoz, nezainteresiranost in strah pred novim. Osip je po ocenah učiteljev majhen; do 10 odstotkov po mnenju 79% učiteljev, med razlogi, zakaj prihaja do osipa iz programa, učitelji niso izpostavili izrazitih razlogov, lahko pa omenimo bolezen, dopust, počitnice in podobno.

Ustreznost dolžine programa

Podobno kot pri drugih programih UŽU so učitelji tudi pri programu UŽU-MK prepričani (64%), da je dolžina programa ustrezna, dobra tretjina učiteljev (36%), pa bi program za razliko od ostalih UŽU programov podaljšala.

3. Analiza kakovosti izvedb programa in presežni učinki

Presežni učinki

Številne vsebine so učitelji tekom svojih izkušenj in izraženih potreb v programu dodali sami (drama, psihomotorika, metode za razvijanje in ohranjanje spomina, priprava hrane, higiena, šport, tehnologija za olajšanje življenja ljudem s PP, spoznavanje drugih institucij in društev, razvijanje pozitivnega odnosa do sebe, motivacija, telovadba in fizične aktivnosti na začetku vsakega srečanja).

Učitelji so ob morebitnih nenačrtovanih učinkih programa navajali naslednje učinke: izreden odziv udeležencev, rednost obiskovanja, velika želja po nadaljnjem druženju, povezanost med udeleženci in izvajalci, interes za nadaljnje vključevanje v program, sloves ob koncu programa je težak, udeleženci pa izrazijo željo po obnovitvi stikov s skupino. Udeleženci se tudi odprejo, spoznajo nove možnosti, so aktivni na različnih področjih, veselje in zadovoljstvo udeležencev.

Novе ciljne skupine

Dobra polovica učiteljev (57%) v programu UŽU-MK je identificirala nove ciljne skupine, za katere bi bil program UŽU-MK tudi primeren. Sicer pa večina učiteljev (90%) dodaja, da se ti že zdaj vključujejo v obsegu do 50 odstotkov. Primerne nove skupine, ki so jih navajali pa so: invalidi, dolgotrajno bolni odrasli in ljudje s težavami v duševnem zdravju, odrasli s kombiniranimi motnjami, osebe z najtežjimi čutno-gibalnimi motnjami, trajno nezaposleni in praktično nezaposljivi, upokojenci ter upokojenci v domovih za ostarele.

Ohranjanje stikov

36% učiteljev v velikem obsegu ohranja stike z udeleženci tudi po zaključku programa.

4. Profil učitelja

Profesionalno poslanstvo

Večina učiteljev vidi delovanje v okviru programa UŽU-MK v zelo veliki meri (57%) kot svoje profesionalno poslanstvo in izziv. Večina učiteljev meni, da lahko k področju dela z osebami s posebnimi potrebami lahko še posebej doprinesejo s tem, da utrjujejo samozavest udeležencem in omogočajo njihovo večjo aktivnost in s tem kakovost življenja.

Vpliv predhodnih izkušenj na kakovost dela

50% učiteljev v programu UŽU-MK meni, da njihove predhodne izkušnje v izobraževanju odraslih v zelo veliki meri vplivajo na delo z udeleženci.

Ključne lastnosti učitelja

Učitelji so v največji meri navajali, da sta pomembni veščini za delo s to ciljno skupino empatija in sposobnost prilagajanja udeležencem. Pri sebi pa učitelji daleč najbolj pogosto izpostavljajo kot zelo pomembno lastnost oziroma sposobnost prisluhniti posamezniku in se mu prilagoditi.

5. Kakovost temeljnega usposabljanja

Vsebine temeljnega usposabljanja

Veliki večini učiteljev se je v praksi izkazalo, da nobena vsebina, ki so jo poslušali v temeljnem usposabljanju ni nepotrebna v praksi, dodajajo pa, da je animacija za vključitev v program udeležence v tem programu manj ustrezna kot v ostalih UŽU programih.

Šibke točke v usposobljenosti učiteljev

Največ učiteljev je izpostavilo, da je njihova najšibkejša lastnost pri izvedbah programa UŽU-MK specialistično znanje za delo z osebami s posebnimi potrebami (50% pritrtilnih odgovorov), znanje o tem, kako se odrasli učijo (24% pritrtilnih odgovorov) in predanost delu (24% pritrtilnih odgovorov). Pri stalni strokovni podpori učitelji ne izpostavljajo potrebe po posebni podpori, posamično se pojavlja sicer potreba po superviziji, znanje defektologije in izmenjava izkušenj ter strokovni seminarji, kar je tudi sicer potreba vseh učiteljev v UŽU programih.

Ocena temeljnega usposabljanja

Največ učiteljev se je za program UŽU-MK usposabljal leta od leta 2004 do 2006 (57%), v praksi je večina z vsebinami temeljnega usposabljanja zadovoljna.

6. Doseganje pričakovanih kratkoročnih in dolgoročnih učinkov programa

Ocena učinkov programa

Učitelji menijo, da udeleženci v programu UŽU-MK močno utrdijo temeljne spretnosti in znanja, predvsem izpostavljajo socialne spretnosti in medosebne odnose. Pri posebnih znanjih učitelji izpostavljajo pravila vedenja v različnih formalnih situacijah, kakovostno preživljanje prostega časa in varovanje zdravja.

Učinek, ki je po mnenju učiteljev v programu UŽU-MK najbolj izrazit, je okrepitev samozavesti pri udeležencih v programu, pa tudi: dvig interesa, sproščenost, medsebojna povezanost, večja samostojnost, pozitivna samopodoba, druženje, obvladovanje veččin vsakdanjega življenja, pridobitev dobrih življenjskih navad, boljša komunikacija, skrb za lastno zdravje, premagan strah, sprejemanje udeležencev, veselje, motiviranost za doseg novih ciljev, večja odprtost, vključevanje v skupino ter pripadnost skupini.

Najpomembnejši učinek za skrbnike oziroma družine udeležencev pa je zadovoljstvo, ki ga pri tem občutijo. Kar 93% učiteljev ocenjuje, da so udeleženci v programu spoznali, da je učenje lahko prijetna izkušnja. Drugi učinki, ki jih učitelji najpogosteje opažajo pri svojih udeležencih so: koristnejše preživljanje prostega časa, večja pripravljenost za druženje in večja samostojnost. Pri nepričakovanih učinkih nobena izrazito ne izstopa, omenimo pa lahko navezanost na učitelje in namen obiskovanja programov tudi v bodoče. Pri skrbnikih so učitelji ugotovili naslednje nepričakovane pozitivne učinke programa UŽU-MK: boljši odnosi med njimi in sprejemanje udeleženca kot enakopravnega člana družine, kar je izjemna socialno-integracijska funkcija programa UŽU-MK.

Krepitev mehkih spretnosti

Večina učiteljev UŽU-MK meni, da pridobljeno znanje v programu udeležencem pogosto pomaga sprejemati njihovo lastno drugačnost.

7. Identificirane pomanjkljivosti in potrebne spremembe programa

Redefinicija ciljne skupine

Dobra polovica učiteljev (57%) ocenjuje, da bi bilo potrebno ciljno skupino, ki ji je program UŽU-MK namenjen, na novo opredeliti, 43% se s to oceno ne strinja. Učitelji večinoma tudi odgovarjajo, da so se takšni udeleženci v celoti (43%) ali približno tri četrtine (43%) dejansko že vključevali v izvedbe programa. Med odprtimi odgovori lahko izpostavimo zadržke, ki jih imajo učitelji z najtežjimi kombiniranimi motnjami, ki ne osvajajo predpisanih standardov.

Nujna zagotovitev novih pogojev

Med potrebnimi novimi možnostmi največ učiteljev izpostavlja stalnost oziroma trajnost financiranja (86%) in večjo povezanost med učitelji programa UŽU Moj korak (71%). Učitelji so ocenili, da udeleženci najbolj potrebujejo večšine vključevanja v družbo ter varovanje zdravja in poznavanje sistema zdravstvenega zavarovanja. Največ učiteljev je mnenja, da ne bi bilo potrebno dodati nobene vsebine, vsebin je kvečjemu preveč, saj glede na značilnosti udeležencev ne obdelajo vseh vsebin.

Novi programi

Slaba polovica učiteljev (46%) je prepričanih, da bi bilo potrebno razviti nov program UŽU za novo ciljno skupino, ki se pojavlja pri programu UŽU-MK.

Sistemske pomanjkljivosti

Zanimivo je, da največ učiteljev ni opazilo nobenih sistemskih pomanjkljivosti, nekateri so izpostavljali enakomerno porazdelitev programa čez vse leto, možnost večkratne vključitve in nujno nadaljevanje oziroma obliko druženja za udeležence tega programa.

Sporočilo sestavljalcem

Sporočila, ki so jih učitelji programa UŽU-MK namenili sestavljavcem programa so naslednja:

- radi bi imeli srečanja izvajalcev programa UŽU-MK,
- preveriti določilo, da sta v programu dva učitelja
- program je dobro zasnovan
- direktorji so izpostavili, da bi bilo potrebno posodobiti vsebine IKT in skrajšati program ter izločiti vsebine, ki se podvajajo.